

Elina Rauhala

HÄMEENLINNAN KAUPUNGINMUSEON HJALMAR FURUHJELMIN ESI-NEKOKOELMAN LUETTELOINTI JA VAURIOKARTOITUS

Opinnäytetyö

Restauroinnin koulutusohjelma

Toukokuu 2016

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä Elina Rauhala	Tutkinto Artenomi	Aika Toukokuu 2016
Opinnäytetyön nimi Hämeenlinnan kaupunginmuseon Hjalmar Furuhjelmin esine- kokoelman luettelointi ja vauriokartoitus		41 sivua 27 liitesivua
Toimeksiantaja Hämeenlinnan kaupunginmuseo		
Ohjaaja Lehtori Anne Räsänen		
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö käsittelee Hämeenlinnan kaupunginmuseon Hjalmar Furuhjelmin esinekokoelman luettelointia, dokumentointia ja kuntokartoitusta. Esinekokoelma lahjoitettiin Hämeenlinnan ruotsinkieliselle koululle 1863 ja se koostuu nykymuodossaan 33 eri Alaskan alkuperäiskulttuurien esineistä. Kokoelma siirtyi osaksi Hämeenlinnan kaupunginmuseon kokoelmia kesällä 2015. Esineistö on pääasiassa merelliseen pyyntiin liittyvää ja koostuu laajasta kirjosta lähinnä orgaanisia materiaaleja. Eri materiaalien konservointiin ja säilytykseen liittyviä kysymyksiä käsitellään työssä lyhyesti.</p> <p>Varsinainen luettelointi, dokumentointi ja kuntokartoitus suoritettiin loppukesän 2015 aikana. Kukin esine luetteloitiin museon esinediaariin ja WebMusketti-tietokantaan. Molempiin kirjattiin esineiden tunnistetiedot ja tietoja niiden kunnosta, WebMuskettiin vietiin esineistä myös tunnistevalokuvat. Luetteloinnin yhteydessä esineille tehtiin yksityiskohtainen kuntoarvio, joka dokumentoitiin kirjallisesti ja valokuvaamalla.</p> <p>Projektin aikana kävi ilmeiseksi että kaikki esineet ovat likaisia ja osa niistä vaatii erilaisia korjaavia toimenpiteitä lisävaurioiden synnyn ehkäisemiseksi. Esineille täytyy myös turvata paremmat säilytysratkaisut ja turvata niille mahdollisimman ihanteelliset säilytysolosuhteet. Osaa kokoelmasta onkin jo ryhdytty puhdistamaan tämän työn jatkoprosjektina. Työn lopputuloksena Hämeenlinnan kaupunginmuseolla on hyvä käsitys kokoelman tämänhetkisestä tilanteesta ja sen konservointitarpeista.</p>		
Asiasanat Alaska, etnografiset esineet, Hämeenlinna, kuntokartoitus		

Author	Degree	Time
Elina Rauhala	Bachelor of Culture and Arts	May 2016
Thesis Title		
The Cataloguing, Documentation and Assessment of the Condition of the Hjalmar Furuhjelm Alaska Collection, Hämeenlinna Historical Museum		41 pages 27 pages of appendices
Commissioned by		
Hämeenlinna Historical Museum		
Supervisor		
Anne Räsänen, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>The objective of this thesis is to document the cataloguing, documentation and assessment of the condition of the Hjalmar Furuhjelm collection housed at the Hämeenlinna Historical Museum. The collection was donated to the Hämeenlinna Lyceum in 1863 and it has 33 items from different Native Alaskan cultures. The objects are mostly related to maritime hunting. The collection was moved to the Hämeenlinna Historical museum during the summer of 2015. The artifacts consist of a large variety of materials of mostly organic origin. Issues relating to the needs for conservation and storage of some of these materials are briefly discussed in the text.</p> <p>The actual cataloguing, documentation and condition survey was conducted during the late summer of 2015. Each object was given an individual number in the museum catalogue and documented both by photographing and a verbal description that was added to the museum's own catalogue as well as the WebMusketti database. Each object was carefully studied to get a clear understanding of its' general condition, possible damages and its' conservatory needs. The results of this assessment was documented verbally and by taking pictures of the damages found.</p> <p>The artifacts were found to be very dirty and some of them in need of repairs to prevent further damage. Steps for their cleaning and conservation are already being taken. As a result of this project the Museum now has a good general idea of the condition of the artifacts and what steps to take in order to guarantee the objects' survival in the best possible condition in the future.</p>		
Keywords		
Alaska, condition assessment, ethnographic objects, Hämeenlinna		

SISÄLLYS

KÄSITTEET	5
1 JOHDANTO	7
1.1 Hämeenlinnan kaupunginmuseo	8
1.2 Vuorineuvos Hjalmar Furuhjelmin esinekokoelman historiaa	8
1.3 Työn toteutus	9
2 ALASKAN ALKUPERÄISKULTTUURIEN ESINEISTÖN HISTORIAA SUOMESSA	9
3 ETNOGRAFISTEN ESINEIDEN KONSERVOINNISTA.....	14
3.1 Karvat ja turkis, piikit.....	17
3.2 Nahka- ja suoliesineet	17
3.3 Lasi	20
3.4 Luu ja sarvi, kotilot, simpukankuori	21
3.5 Puu	22
4 HJALMAR FURUHJELMIN ESINEKOKOELMAN LUETTELOINTI, DOKUMENTOINTI JA KUNTOKARTOITUS.....	22
4.1 Esineiden luettelointi.....	23
4.2 Esineiden kuntokartoitus.....	24
4.3 Puunäytteet ja kajakkien pienoismallien mikroskooppikokeiden tulokset.....	26
4.4 Tyypilliset vauriot	28
4.5 Hjalmar Furuhjelmin kokoelma	28
4.5.1 Pähineet	29
4.5.2 Kajakin pienoismallit.....	31
4.5.3 Kamleika	33
4.5.4 Jouset	33
4.5.5 Nuoliviinet.....	35
4.5.6 Nuolet ja harppuunat, sekä niiden osat	36
5 LOPUKSI	38

LIITTEET

KÄSITTEET

BAIDARKA Venäjänkielinen termi alueen alkuperäiskulttuurien suosimalle pitkälle ja sirolle kajakkityypille, jonka erityispiirre on kaksihaarainen keula (Kankaanpää 1989: 37).

DENTALIUM-KOTILO Dentalium-sukuun kuuluvan kotilon suppilomainen kuori. Käytettiin Pohjois-Amerikan luoteisosissa vaihdon välineinä. (Oswalt 2002: 233.) Käyttö asusteen koristelussa viitanee varallisuuteen ja sosiaaliseen arvoon (Leggett 2010: 195).

KAMLEIKA Yleensä merinisäkkään tai karhun suoletta valmistettu eskimoiden ja aleutien käyttämä vedenpitävä takki, jota käytettiin suojana kastumista ja tuulta vastaan merellisessä pyynnissä, sekä erilaisissa seremonioissa (Varjola 1990: 147).

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on Hämeenlinnan kaupunginmuseon Hjalmar Furu-hjelmin Alaskan alkuperäiskulttuurien esineistä koostuvan kokoelman luette-lointi, dokumentointi ja kuntokartoitus. Aiheen pariin päädyin onnellisen sattuman kautta ollessani harjoittelussa museolla kesällä 2015. Samanaikaisesti harjoittelujakseni kanssa museolla oli projektityöntekijä inventoimassa Hämeenlinnan lyseon museon kokoelmaa, jonka osana esinekokoelma alkujaan oli ollut, ja nyt sitä oltiin siirtämässä osaksi kaupunginmuseon kokoelmia. Aikaisemmissa opinnoissani olen hankkinut asiantuntemusta Amerikkojen alkuperäiskulttuureista, joten kokoelma herätti luonnollisesti mielenkiintoni. Restauroinnin opintojeni myötä kertynyt tietotaito esineiden konservointiin ja säilytykseen liittyvistä erityiskysymyksistä yhdistyivät luontevasti kokoelman käsittelyssä aiempaan osaamiseen.

Opinnäytetyönäni teen Hämeenlinnan kaupunginmuseon Hjalmar Furu-hjelmin esinekokoelman luetteloinnin, dokumentoinnin ja kuntokartoituksen. Työ onkin luonteeltaan produktiivinen. Esineet luetteloidaan osaksi museon kokoelmia: niille annetaan diaarinumero (joka liitetään myös esineeseen), ne kuvaillaan sanallisesti luettelointia varten, ja tiedot viedään museon omaan esinediaariin sekä WebMusketti-tietokantaan. Esineet on kuvattu alkukesästä 2015 Hämeenlinnan lyseon museon inventoinnin yhteydessä ja näitä valokuvia hyödynnetään luetteloinnin yhteydessä tunnistekuvina. Esineille tehdään myös yksityiskohtainen kuntokartoitus, jonka yhteydessä vaurioita dokumentoidaan valokuvaamalla sekä sanallisesti kuvailemalla. Opinnäytetyön laajuus ei mahdollista suorittaa esimerkiksi käytännön konservointityötä esineiden suuren määrän ja moninaisen luonteen vuoksi. Tehtävärajauksesta sovittiin myös museon kokoelmista vastaavan amanuenssin kanssa. Olen jo aloittanut väitöskirjatyön työstämisen kokoelmasta ja sen osana päästään myös käytännön konservointityöhön. Tässä työssä esitellään kuitenkin yleisellä tasolla etnografisten esineiden konservointiin liittyviä kysymyksiä ja niiden sisältämien erilaisten materiaalien vaatimuksia. Tässä osiossa olen painottanut erityisesti nahka- ja suoliesineistöä ja toisaalta sarvi- ja luuesineistöä ja niiden erityistarpeita, sillä ne ovat materiaaleina harvinaisempia konservointikohteita kuin esimerkiksi puu.

1.1 Hämeenlinnan kaupunginmuseo

Opinnäytetyö toteutetaan yhteistyössä Hämeenlinnan kaupunginmuseon kanssa. Museo on Kanta-Hämeen alueen maakuntamuseo, joka säilyttää, tutkii ja esittelee alueen historiaa ja kulttuuriperintöä. Museon kokoelmat ja näyttelyt sijaitsevat fyysisesti useammassa eri toimipisteessä. Museolla on laajat kokoelmat sekä esineistöä (noin 50 000 kappaletta) että valokuvia, lisäksi museolla on Hämeenlinnan historiaan ja suomalaiseen kulttuurihistoriaan painottuva kirjasto. Museo on perustettu vuonna 1910 ja se avasi ovensa yleisölle 1912. Museo sijaitsi alkujaan Hämeenlinnan keskustassa, mutta sen näyttelytoiminta muutti Hämeen linnan alueelle vuonna 2001. Kesän 2016 aikana on edessä jälleen paluumuutto kaupungin keskustaan niin sanottuun Skogsterin taloon näyttelytilojen avautuessa siellä nimellä Museo Skogster 16.6.2016. Museon hallinnassa ovat myös Sibeliuksen syntymäkoti, Palanderin talo ja Säästöpankkimuseo. Kaupunginmuseo myös ylläpiti vankilamuseota Hämeen linnan alueella syksyyn 2015 asti, jonka kokoelmat ja rakennus siirtyivät valtion hallintaan. Hämeenlinnan kaupunginmuseo järjestää opastuksia ja erilaisia toiminnallisia paketteja erilaisille ryhmille ja yksityishenkilöille, sekä vuokraa tilojaan erilaisiin tilaisuuksiin. Museon eri toimipisteissä toimii kussakin myös oma museokauppansa. (Hämeenlinnan kaupunginmuseo 2016.)

1.2 Vuorineuvos Hjalmar Furuhjelmin esinekokoelman historiaa

Vuorineuvos Hjalmar Furuhjelm on lahjoittanut esinekokoelman Hämeenlinnan ruotsinkieliselle koululle vuonna 1863 ja se koostuu viiden eri etnisen ryhmän esineistöstä. Esineet ovat peräisin Cookin-lahden seudulta Alaskasta (Lindström 1866: 2–3.) Esinekokoelma koostuu 33 Alaskan alkuperäiskulttuurien esineestä, joiden valmistukseen on käytetty laajaa valikoimaa eri valmistusmateriaaleja, jotka ovat pääosin orgaanisia. Esineet ovat merelliseen pyyntiin liittyvää esineistöä: pyyntivälineitä, asusteita ja kajakkien pienoismalleja, jotka kuvaavat pyynnissä käytettyjä esikuviaan. Myöhemmin esineet ovat siirtyneet osaksi Hämeenlinnan lyseon museon kokoelmaa, missä niiden tiedetään sijainneen 1970-luvulla, mutta kokoelman vaiheista tätä ennen tai sen jälkeen ei ole tietoa. Sittemmin kokoelma oli pitkään unohduksissa ja sen löysi Marcus Lepola Hämeenlinnan lyseon ullakolta vuonna 2010, ja hän myös alustavasti luetteloi kokoelman vuonna 2012 Sven Haakonson Jr:n ja Marika

Sandellin kanssa. Lepola työstää Åbo Akademin etnologian oppiaineeseen väitöskirjaa suomalaisten roolista osana venäläisten kolonisaatiota Alaskassa ja Alaskan alkuperäiskulttuurien representaatioista esinekokoelmien kautta, ja hän hyödyntää työssään muiden muassa Hjalmar Furuhjelmin kokoelmaa.

1.3 Työn toteutus

Käytännön työ (luettelointi, dokumentointi, kuntokartoitus) toteutettiin heinä- elokuussa 2015. Tällöin esineiden kuntoa dokumentoitiin valokuvaamalla yksityiskohtakuvia erilaisista vaurioista. Lisäksi esineiden kunnosta tehtiin kirjallinen kuvaus. Kuntokartoitukseen kirjattiin esineiden mitat, materiaalitiedot, tieto alkuperäiskulttuurista, käyttötarkoitus (mikäli tiedossa), yleisiä havaintoja esineen kunnosta sekä ajatuksia alustavista konservointi- ja kunnostustarpeista. Tutkimuskirjallisuuteen, yleiseen teoriataustaan ja kokoelman historiaan perehtymistä tehtiin osin rinnakkaisesti varsinaisen työn kanssa, osin vasta myöhemmin pohjaksi jatkosuunnitelmien varalle. Työn kirjoitusprosessi alkoi myös yhtäaikaisesti käytännön työn toteutuksen kanssa. Alkuvuodesta 2016 otin muutamista esineistä näytteitä, sekä tarkastelin yksittäisiä esineitä tarkemmin mikroskoopilla niiden valmistusmateriaalin varmistamiseksi. Työ valmistuu kevään 2016 aikana ja on sen jälkeen myös museon käytettävissä.

Esineisiin viitataan tässä työssä niille luetteloinnin yhteydessä annetuilla esinenumeroilla ja nimillä. Liitteeseen 1 on esineistä koostettu luettelo, josta käyvät ilmi niiden nimi, numero, materiaali, mitat sekä kulttuuri ja maantieteellinen alue Alaskassa, mistä kukin esine on lähtöisin. Luettelossa on myös yleiskuvat esineistä. Työssä käytetyt valokuvat ovat Hämeenlinnan kaupunginmuseon omistamia, ellei toisin mainita, ja niiden käyttöön on lupa museolta.

Työssä käytetään eri alkuperäiskulttuureista niistä nykyisin yleisesti käytettävää kirjoitusasua.

2 ALASKAN ALKUPERÄISKULTTUURIEN ESINEISTÖN HISTORIAA SUOMESSA

Alaskan alkuperäiskulttuurien esineistöä päätyi Suomeen 1800-luvun alkupuolella useampien suomenruotsalaisten keräilijöiden toimesta. Tänä aikakautena perinteisen elämäntavan esineistöä oli vielä helposti saatavilla alkuperäisessä

muodossaan, myöhemmin alueen esineistöön ja esinemuotoihin on vaikuttanut pitkään jatkunut venäläisten ja eurooppalaisten läsnäolo. Adolf Etholén on yksittäisenä keräilijänä tehnyt suurimman työn koostaen laajat luonnontieteelliset ja etnografiset kokoelmat. Muita Alaskan alkuperäiskulttuurien esineistöä keräilleitä tai elämää Alaskassa ja erityisesti alkuperäiskansoja kuvanneita henkilöitä ovat veljekset Hampus ja Hjalmar Furuhjelm, Uno Cygnaeus ja Henrik Johan Holmberg. (Varjola 1990: 11, 16, 35–36, 40, 46, 49–50.) Kartta 1 havainnollistaa Alaskaa nykymuodossaan ja siitä löytyvät useimmat tekstissä mainitut maantieteelliset alueet ja paikkakunnat.

Etholén toimi Venäjän kolonioissa Alaskassa kaikkiaan yli 25 vuotta, ensin virkamiehenä ja merenkävijänä ja lopulta kauppakomppanian korkeimpana virkamiehenä. (Varjola 1989: 312, 319; Varjola 1990:11.) Hän on kerännyt esineistöä laajasti ja lahjoittanut kokoelmansa kotimaassaan eri oppilaitoksille. Varhaisimmat esinelahjoitukset ovat Etholénin itsensä keräämiä, myöhemmät ovat todennäköisesti häntä varten kerättyjä. Esineiden konkreettisesta hankinnasta on hyvin vähän tietoa, yhdessä tunnetussa tapauksessa Etholén vaihtoi tupakkaa ja rautaisen keihäänkärjen kajakkiiin. (Varjola 1990: 11, 16, 26, 28.) Kaupassa alueen alkuperäiskansojen kanssa käytettiin vaihdon välineinä tyyppillisesti tupakkaa (suosittiin Alaskan eteläosissa), aseita, metallisia nuolen- ja keihäänkärkiä, veitsiä, helmiä ja koruja (Ray 1992: 68, 92), joten voitaneen olettaa myös Etholénin miehineen suosineen näitä kaupankäynnissä alkuperäiskansojen kanssa.

Åbo Akademi Etholén teki lahjoitukset vuosina 1825 ja 1826, mutta nämä esineet valitettavasti tuhoutuivat Turun palossa 1827. Nykyisin Kansallismuseon kokoelmissa sijaitseva hänen mukaansa nimetty kokoelma koostuu useammasta Helsingin yliopistolle tehdystä lahjoituksesta. Lahjoituksia on kirjattu vuosille 1829, 1834 ja 1846–1847. Nämä kokoelmat siirtyivät ensin Kansallismuseon edeltäjälle, Suomen muinaismuistoyhdistykselle, ja sittemmin Kansallismuseon omistukseen. Nykyään on vaikea erottaa esineiden lahjoitusalkuperää ja ajankohtaa, sillä ne ovat sekoittuneet useissa eri muutoissa ja luetteloinneissa. Etholénin kokoelmaan kuuluu noin 700 esinettä tai esineen osaa. Lisäksi Kansallismuseon kokoelmissa on noin 150 Alaskan kulttuurialueen esinettä, jotka on lahjoitettu sinne muiden keräilijöiden toimesta. Turun ruotsinkielisen lyseon kokoelmat siirtyivät Kansallismuseon hallintaan viimeisenä, vuonna 1989. Esineitä ei ole kerätty systemaattisesti eri kulttuurien/kulttuurin

alueelta tai edustamaan koko elämän kirjoa, vain vaatteiden ja asujen kohdalla voi havaita jonkinlaista systemaattisuutta. Aseita lukuun ottamatta kokoelman esineet näyttäisivät olevan hankittu käyttämättöminä, sillä ne ovat puhtaita ja vauriottomia. (Varjola 1990: 11, 15, 16–17, 27–28.) Etholénin kokoelma on Kansallismuseon merkittävimpiä kokoelmia ja kansainvälisestikin arvokas, koska se sisältää vielä alkuperäisen kulttuurivaiheen esineistöä. Kun amerikkalaiset museot ryhtyivät 1800-luvun loppupuolella keräämään alaska-laista esineistöä kokoelmiinsa, oli eurooppalaisten pitkä läsnäolo alueella jo ehtinyt muuttaa alueen esinekantaa merkittävästi. (Varjola 1989: 321.)

Hampus Furuhjelm on lahjoittanut pyynnöstä Stellerin merilehmän luurangon Helsingin yliopiston eläintieteelliselle museolle. Laji oli kuollut sukupuuttoon jo 1700-luvulla. Hänen suurin antinsa aikakauden historialle ovat kuitenkin kirjeet ja muistelmat, jotka kertovat elämästä Sitkassa, Alaskassa, työstään Venäjän Alaskan hallinnossa ja suhteista alueen alkuperäiskulttuureihin. Hampus Furuhjelm toimi Venäjän Alaskassa erilaisissa tehtävissä vuodesta 1850 alkaen ja päätyi lopulta Venäjän Amerikan kenraalikuvernööriksi vuonna 1858 ja toimi virassa vuoteen 1864 asti, minkä jälkeen Alaska siirtyi Yhdysvaltojen omistukseen. (Varjola 1989: 321–323; Varjola 1990: 35–36.)

Kartta 1. Alaskan kartta nykymuodossaan (Nations online project 2016).

(Enoch) Hjalmar Furuholm saapui Sitkaan, Alaskaan keväällä 1854, missä hän teki geologista kartoitusta, osallistui kaupungin rakentamiseen ja käynnisteli kaivostoimintaa alueella. Kaivostoiminta ei kuitenkaan kannattanut ja Furuholmin lähetettiin kotiin vuonna 1862 korkealla kunniamerkillä palkittuna. (Varjola 1989: 329–332.) Hjalmar Furuholm keräsi suuren määrän Alaskan alkuperäiskulttuurien esineistöä, josta suuri osa tuhoutui tulipalossa laivalla Furuholmin kotimatalla. Osa esineistä oli kuitenkin lähetetty matkaan jo aiemmin, ja ne päätyivät Kansallismuseon kokoelmiin vuonna 1940. Nämä esineet olivat tyypillisesti alueelta tuotua esineistöä: kajakkien pienoismalleja, vuolukiviippiippu, kamleika, suolesta tehtyjä laukkuja, mursun syöksyhampaasta veistettyjä pienoismalleja ja savukerasioita. Epätyypillisempää esineistöä edustavat lahjoitukseen kuuluneet Dena’ina-intiaanien paita ja housut, sekä paidan koristeet, sekä lasten nahkasaappaat. (Varjola 1990: 49–50.) Lahjoitusluettelon (Lindström 1866: 2–3) mukaan Hämeenlinnan lyseon kokoelmiin

on kuulunut myös paita ja housut, on mahdotonta sanoa nyt ovatko esimerkiksi nämä Kansallismuseon kokoelmissa olevat vaatteet luettelon mainitsemia esineitä. Lahjoitusluettelossa on maininta myös piipusta.

Tämän työn kannalta keskeisin on kuitenkin Hjalmar Furuhjelmin Hämeenlinnan ruotsinkieliselle koululle vuonna 1863 lahjoittama kokoelma, jota esittelin osin jo Johdannossa. Se koostuu siis viiden eri etnisen ryhmän esineistöstä, jotka ovat peräisin Cookin-lahden seudulta Alaskasta (Lindström 1866: 2–3). Esineiden tarkkaa ikää ei ole pyritty määrittämään, ja se voisikin olla jatkossa mielenkiintoinen tutkimuslinja. Furuhjelmin kokoelmassa on nykyisellään 33 esinettä. *Finlands allmänna tidning* -lehdessä 7.6.1866 (Lindström 1866: 2–3) julkaistun lahjoitusluettelon mukaan esineitä on alkujaan ollut 42 kappaletta, mutta osa niistä on valitettavasti kadonnut. Kesän 2015 aikana kadoksissa olevia esineitä pyrittiin jäljittämään, mutta perusteellisista etsintätöistä huolimatta niitä ei löydetty. Osa esineistä saattaa mahdollisesti olla Kansallismuseon kokoelmissa – tai ainakin siellä on lahjoitusluettelon tietoja mahdollisesti vastaavia Furuhjelmin lahjoittamia esineitä (Varjola 1990: 50).

Uno Cygnaeus toimi luterilaisen kirkon pappina Sitkassa 1840–1845. Hän kuvailee kotimaahan lähettämässään kirjeissä yksityiskohtaisesti Alaskan alkupe räisasukkaiden ulkonäköä, tapoja ja käyttäytymistä, sekä kaupankäyntiä näiden kanssa. Hänen keräämänsä 83 esineen kokoelma lahjoitettiin vuonna 1913 hänen poikansa toimesta Suomen Muinaismuistoyhdistykselle ja edelleen kansallismuseolle. Esineistön Cygnaeus oli kerännyt alkujaan matkamuistoiksi henkilökohtaiseen käyttöön, ei museokäyttöön. (Varjola 1990: 40, 42.)

Henrik Johan Holmberg saapui Sitkaan 1850 ja vietti Alaskassa vajaan kaksi vuotta. Hän keräsi tovereineen Alaskassa suuren hyönteiskokoelman ja tietoja alueen geologiasta ja muista luonnontieteellisistä ilmiöistä. Holmberg keräsi noin 400 etnografisen esineen kokoelman, jonka hän myi Tanskan kansallismuseolle, koska Suomessa kokoelman ostamiselle ei ollut kiinnostusta. Tämän kokoelman arvoa nostaa Holmbergin esineiden hankinta-alueista ja käyt-

tötarkoituksista kirjaamat taustatiedot, mikä on ollut keräysajankohdan huomioiden varsin poikkeuksellista¹. Muutamia Holmbergin esineistä on päätyneet myös Suomeen. Holmberg pyrki myös keräämään tietoa alueen alkuperäiskansojen kielestä ja perinteestä. Hän muiden muassa keräsi Sitkassa intiaanien lauluja ja opiskeli tlingitien kieltä. Valitettavasti nämä muistiinpanot ovat sittemmin kadonneet. (Varjola 1989: 325–328; Varjola 1990: 46–47.)

3 ETNOGRAFISTEN ESINEIDEN KONSERVOINNISTA

Historiallisesti konservointia on ajateltu taidehistoriallisista lähtökohdista ja puhdistus ja konservointi ovat olleet keskeisellä sijalla. Etnografisten esineiden kohdalla tämä muodostuu ongelmalliseksi, sillä puhdistuksen myötä niistä saattaa kadota arvokasta tietoa esineiden historiasta. Esineiden alkuperäinen käyttötarkoitus on konservoinnin ja erityisesti tutkimuskäytön näkökulmasta hyvin olennaista tietoa. On tärkeää tietää, ovatko esineet olleet käyttöesineinä lähtökulttuurissaan vai valmistettu kaupankäyntiin kerääjiä tai turisteja varten. Kauppaa varten valmistetut esineet voivat antaa väärän kuvan kulttuurin perinteisistä tekniikoista ja materiaaleista. (Rose 1988: 6, 10–11, 14–15; Rose 1992: 115.) Etnografisia esineitä käsiteltäessä on hyvä myös tiedostaa, millainen esineen rooli on ollut alun perin. Esineillä voi olla erilaisia seremoniallisia funktioita tai niiden on ajateltu alkuperäisessä kontekstissaan esimerkiksi sisältävän sen eläimen voimia, josta se on valmistettu. (Doyal & Kite 2006: 184.) Nämä ovat seikkoja, jotka maallistuneessa länsimaassa jäävät helposti huomaamatta, tai niitä pidetään toissijaisina vaikka ne ovatkin esineen yksilöllisen historian kannalta merkittäviä. Tästä yhtenä esimerkkinä voidaan mainita Aleutien saariryhmän alueen perinne, joka on havaittavissa tämänkin työn aineistossa. Rayn (1981: 25) mukaan alueen kulttuureissa oli tärkeää tehdä pyyntiin liittyvistä vaatteista ja aseista mahdollisimman kauniita, jotta ne miellyttäisivät metsästettäviä eläimiä ja näin takaisivat pyyntionnen. Esineiden taidokas työstö, koristelu ja yksityiskohdat eivät siis ole yksinomaan esteettisiä, vaan niillä on suuri merkitys esineen alkuperäisessä käyttötarkoituksessa.

¹ Ajatus museoesineiden keruun systemaattisuudesta ja niihin liittyvien taustatietojen tarpeellisuudesta alkoi vakiintua vasta 1800-luvun loppupuolella, siihen asti esineet olivat saaneet toimia yksilotteisempina tiedon välittäjinä lähinnä esineiden ulkoisten ominaisuuksien kautta (Koivunen 2015: 57).

On myös tärkeää tietää, mitä esineille on tapahtunut niiden poistuttua alkupe-
räisen kulttuurinsa piiristä. Tällä historialla voi olla myös suuri merkitys esi-
neen kunnolle sekä sille, millaista tietoa esineestä voidaan saada. (Rose
1988: 16.) Tämän työn kohdalla tiedetään, että esineet on lahjoitettu vuonna
1863 Hämeenlinnan ruotsinkieliselle koululle ja niitä on siirretty useaan ottee-
seen tämän jälkeen. Osa esineistä on mahdollisesti ollut käytössäkin koulun
oppilaiden ja henkilökunnan toimesta. Niitä on säilötty muun muassa koulun
vintillä ja eri varastoissa. Näin ollen voidaan olettaa esimerkiksi suuren osan
esineiden liasta olevan peräisin Hämeenlinnan lyseon vintiltä ja huolimatto-
man säilytyksen seurausta, eikä esimerkiksi jäänteitä esineiden käytöstä Alas-
kassa.

Etnografisten esineiden kohdalla ennakoivan konservoinnin merkitys korostuu.
Tällä tarkoitetaan lisävaurioiden synnyn ennaltaehkäisyä takaamalla esineille
mahdollisimman hyvät säilytysolosuhteet erilaisten konservoivien käsittelyjen
sijasta. Myös tuholaiistorjuntaan tulee kiinnittää huomioita ja välttää erilaisten
kemikaalien käyttöä, sillä ne voivat vaurioittaa esineitä. Kaiken pohjana täytyy
olla kuitenkin tarkka arvio esineiden kunnosta. Kuntokartoitus tulisi luonnolli-
sesti tehdä aina esineen vastaanoton yhteydessä, sekä seurata mahdollisia
muutoksia esineen kunnossa ja dokumentoida ne (Rose 1988: 21, 24–25.)
Parhaiden mahdollisten säilytysolosuhteiden takaaminen ja harkittu, huolelli-
nen käsittely ovat esineiden säilyvyyden kannalta merkittävimpiä säilyttäviä
toimenpiteitä. Onkin erittäin olennaista että esineiden säilytykselle, käsittelylle
ja käytölle myös luodaan jonkinlainen ohjeistus, joka tuodaan kokoelman
kanssa työskentelevien henkilöiden tietoon. Erilaiset suojauskäsittelyt ja muut
konservoivat toimenpiteet ovat edellä mainittuihin verrattuna toissijaisia, ja
osin jopa täysin tarpeettomia mikäli esineiden säilytysolosuhteet ovat heikot.
(Rose 1992: 115–116.)

Etnografisten esineiden näyttelytiloissa lämpötila ei saisi nousta yli 21 celsius-
asteen ja huoneilman suhteellisen kosteusprosentin (RH) tulisi olla noin 45–55
%. Valonmäärä ei saa ylittää 50 luxia. Säilytyksessä on havaittu matalamman
lämpötilan edistävän öljyllä parkittujen esineiden säilyvyyttä ja toisaalta toimi-
van myös tuhohyönteisiä rajoittavana tekijänä. Yleisenä sääntönä varastointiti-
lan tulisi olla pimeää, viileää ja hyvin ilmastoitu. Esineiden tulisi olla säilöttyinä
laatikkoihin tai muuten ilmateitse kulkeutuvalla lialta suojattuna. (Doyle & Kite

2006: 190.) Ilmankosteus tai lämpötila ei saisi myöskään vaihdella. Tämä on erityisen tärkeää nahkaesineiden kohdalla (Cronyn 1990: 272).

Etnografisissa esineissä ja esinekokoelmissa on usein valtava määrä erilaisia materiaaleja. Materiaalien määrittely ei kuitenkaan aina ole yksinkertaista, sillä tietoa on ymmärretty väärin tai tietoa kerätessä on tullut suoranaisia käännösvirheitä. Termistöä on myös saatettu käyttää varsin epätarkasti. (Rose 1988: 6–7.) Materiaalien moninaisuus ja niiden ristiriitaiset tarpeet aiheuttavat suuria haasteita konservoinnille ja säilytykselle. Valtaosa materiaaleista on orgaanisia ja siten herkkiä muutoksille ilmankosteudessa. Esineiden eri materiaalit kuitenkin reagoivat eri tavoin muutoksiin ilmankosteudessa, mikä aiheuttaa ylimääräistä mekaanista kulutusta esineille. Ilmankosteutta seuraavat ja hallinnoivat järjestelmät ovatkin tärkein keino suojata esineitä. (Walston et al. 1988: 70, 87.)

Erilaiset konservointitoimenpiteet voivat joissain tilanteissa olla tarpeellisia, mutta tällöin hyvän konservointitieteen mukaisesti toimenpiteiden tulisi olla selkeästi havaittavissa, tarkasti dokumentoituja ja purettavissa. Mahdollisten korjausten tulisi myös olla esinettä heikompi salliakseen esineen mahdollisen elämisen olosuhteiden muutosten vuoksi (Doyal & Kite 2006: 189). Suuriin konservointitoimenpiteisiin esimerkiksi nahkaesineiden kohdalla tulisi kuitenkin ryhtyä hyvin varovaisesti, sillä niiden kautta esineen muoto voi muuttua alkuperäisestä pysyvästi toisenlaiseksi. Konservointi voi tulla kuitenkin kyseeseen esimerkiksi, jos esine on tarkoitus laittaa näytteille. Säilytystä varten rikkinäisetkin esineet olisi parempi vain tukea mekaanisesti kuin korjata kemiallisin menetelmin (Rose 1988: 30).

Lika on yksi esineiden hajoamista nopeuttavista tekijöistä. Esineiden puhdistus ja uudelleen likaantumisen ennaltaehkäisy ovatkin keskeisiä ennakoivassa konservoinnissa. Esineet tulisikin puhdistaa, mikäli voidaan olla suhteellisen varmoja, ettei samalla menetetä tietoa esineen alkuperäisestä käytöstä. Mikäli voidaan olla suhteellisen varmoja että esineissä oleva lika on nimenomaan säilytyksestä tullutta likaa, eikä kulttuurisen käytön jäänteitä puhdistus olisi ehdottoman tärkeää mahdollisten lisävaurioiden syntymisen ehkäisemiseksi. Pöly ja lika voivat reagoida eri materiaalien kanssa, kuluttaa pintaa ja nopeuttaa sen hajoamista. Lika toimii myös erinomaisena kasvualustana erilaisille organismeille. Myös erilaisten hyönteisten jätökset ja jäänteet tulisi poistaa jo

edellä mainituista syistä, mutta myös jotta voidaan havaita mahdolliset uudet hyönteisjäämät ja ryhtyä tarvittaessa toimenpiteisiin tuhohyönteisten häätämiseksi ja ehkäisemiseksi. (Rose 1992: 117.)

Imurointi matalatehoisella imurilla sopii valtaosalle esineistä ja sen tulisikin olla ensisijainen puhdistustoimenpide. Imurin suutin on hyvä pehmustaa tai suojata ettei se vaurioita esineitä. Harjausta tulisi välttää sillä se voi hieroa likaa syvemmälle esineen rakenteeseen ja herkimpiä esineitä myös naarmuttaa. (Rose 1992: 117.) Pintapuhdistusta voidaan tehdä erilaisilla pehmeillä kuivapuhdistukseen tarkoitetuilla sienillä, mutta tämän jälkeen esineet on imuroitava uudelleen, ettei sienistä irtoavaa murua ja likaa jää esineisiin. Kosteapuhdistus ei ole useissa tapauksissa mahdollista tai suositeltavaa, vaan se voi aiheuttaa esineistölle pikemminkin lisävaurioita. (Doyal & Kite 2006: 188.) Seuraavaksi esittelen eri materiaaliryhmien puhdistuksessa, konservoinnissa ja säilytyksessä huomioon otettavia seikkoja lyhyesti. Nahka- ja suoliesineiden sekä luu- ja sarviesineiden konservointi saavat muita enemmän tilaa, sillä suomeksi näitä on käsitelty konservointiin liittyen varsin suppeasti. Puuesineitä puolestaan käsitellään varsin laajasti ja usein konservointiin ja restaurointiin liittyvässä kirjallisuudessa.

3.1 Karvat ja turkis, piikit

Villa on altista hajoamiselle ja sitä tulisi suojata suoralta valolta ja UV-säteilyltä. (Rose 1992: 118). Keratiinipohjainen esineistö on vähemmän herkkää kosteallekin puhdistukselle ja niiden kohdalla esimerkiksi tislattulla vedellä kostutetut pumpulipuikot voivat tulla kyseeseen. Etanoli on liuottimista näille turvallisin puhdistusaine. (Rose 1988: 26–28, 30.)

3.2 Nahka- ja suoliesineet

Proteiinipohjaisille esineille tulisi käyttää lähinnä kuivapuhdistusmenetelmiä, sillä kosteapuhdistus tai liuotinten käyttö voi vahingoittaa niitä. Imurointi on hyvä ensisijainen puhdistustoimenpide, mutta se ei poista esineessä oleviin öljyihin sitoutunutta likaa (Rose 1992: 119). Erityisesti vain osittaisesti park-

kiintuneet (myös termiä pseudonahka käytetään) nahkaesineet ovat ongelmallisia puhdistuksen näkökulmasta. Arktisten alueiden alkuperäiskulttuurien nahkaesineistö kuuluu juuri näihin osittain parkkiintuneisiin. Vain osittain parkkiintunut nahka jäykistyy ja kovettuu kuivissa olosuhteissa. Jos sisäilman suhteellinen kosteus on alle 50 %, nahka menettää vettä ja sen seurauksena se voi kutistua, halkeilla tai kuoriutua. Lisäksi nahka on hyvin hydrofiilistä. (Cronyn 1990: 266; Rose 1988: 27; Schaffer 1974: 66, 68.) Usein etnografisten kokoelmien esineet ovat happamia alkuperäisessä parkitsemisessa käytettyjen rasvojen ja öljyjen hajoamisen ja hapettumisen seurauksena (Doyal & Kites 2006: 187). Nahan tummuminen voi olla silmin havaittavissa oleva merkki hapettumisesta (Cronyn 1990: 266).

Eskimokulttuureissa nahkaa on usein mekaanisen kaavinnan lisäksi ja sitä helpottamaan parkittu esimerkiksi virtsassa liottamalla. Virtsan karbamidi heikentää myös sidoksia kollageeniketjujen välillä. Arktisten alueiden kulttuureissa nahkaa on kaapimisen lisäksi usein pehmennetty myös pureskelemalla. Syljen entsyymit pehmentävät nahkaa ja emulsifioivat rasvayhdisteitä parantaen näin rasvojen imeytyvyyttä, yhdessä pureskelun mekaanisen pehmenyksen kanssa, ja lopputuloksena onkin ollut erityisen pehmeä nahka. (Schaffer 1974: 66–69.) Myös öljyä ja savua on käytetty nahan säilyvyyttä lisäämään. Arktisilla alueilla tyypillisimmin käytettyjä olivat erilaiset kala- ja hylkeenrasvat, jotka ovat monitydyttymättömiä. Öljy peittää yksittäiset nahkakuidut ja niiden väliset raot. Tämä tekee pseudonahasta vastustuskykyistä mikrobiologiselle hajoamiselle (Schaffer 1974: 66–69; Thomson 2006: 1.) Osittain parkkiintuneita nahkaesineitä voidaan elvyttää tai restauroida vedessä liottamalla, minkä jälkeen esineet on mahdollista oikaista. Nahkaesineet voidaan myös kyllästää etyleeniglykoli-etanoli-liuoksella. (Schaffer 1974: 66–69.) Lähde on kuitenkin peräisin vuodelta 1974 ja edustaa vanhempaa koulukuntaa konservoinnissa, siksi sen ohjeisiin tuleekin suhtautua kriittisesti. Nykyisin tyydytään usein huomattavasti vähemmän esineeseen kajoaviin konservointitoimenpiteisiin.

Esineen kosteus voi kuitenkin olla joissain tilanteissa tarpeen ja perusteltua. Doyal & Kite (2006: 188) korostavat, että mikäli kosteutusta käytetään esimerkiksi osana esineen uudelleen muotoilua, tulisi kosteutuksen kanssa edetä varovaisesti ja antaa esineen kosteutua hallitusti asteittain. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi kostutettua silkkipaperia tai muita kosteutta sitovia, esineille

turvallisia materiaaleja. Kokonaisten esineiden kosteuskäsittelyt tulisi tehdä rajatussa telttamaisessa tilassa, jolloin ilmankosteuttakin on helpompi hallita. Esineen tulisi kosteutuskäsittelyn ja suoristus- tai muiden restaurointitoimenpiteiden jälkeen antaa myös palautua hitaasti ympäröivän ilmankosteuden tasolle. Mielestäni nahkaesineitä tulisi kosteuttaa ja lähteä uudelleen muotoilemaan vain harkiten. Kostetuksen ja uudelleenkuivumisen seurauksena esine voi toivotun restauroivan toimenpiteen sijasta vaurioitua pahemmin ja menettää alkuperäistä muotoaan.

Aikaisemmin nahkaesineitä on puhdistettu esimerkiksi satulasaippualla pesemällä, öljyamällä ja vahaamalla. Nämä ovat kuitenkin ongelmallisia sillä saippuakäsittely tekee nahan happotasapainon epävakaaksi, alentaa sen kutistumislämpötilaa ja voi aiheuttaa halkeamista. Esineitä on aiemmin kyllästetty öljyillä ja vahalla ja nyt tämä käsittelytapa on yksi merkittävistä niitä tuhoavista tekijöistä. Se tekee esineet hauraammiksi, tummentaa niiden väriä ja voi ajan kuluessa kristallisoitua esineen pintaan. Liika öljyisyys myös sitoo esineeseen likaa. (Rivers & Umney 2013: 731–732.)

Nahkaesineet tulisi säilyttää mahdollisimman viileässä, mielellään alle 18 celsiusasteessa. Ilman suhteellisen kosteuden säätely ja sen pitäminen tasaisena on ensiarvoisen tärkeää esineiden säilymiselle, sillä kosteuden vaihtelu aiheuttaa esineissä elämistä ja mahdollisia uusia vaurioita. (Cronyn 1990: 275.) Kosteus altistaa esineet myös sienten ja muiden mikro-organismien kasvulle. Myös jyrsijät ja hyönteiset käyttävät nahkaesineitä mielellään ravintonaan, joten varastointiolosuhteissa tulisi myös näiden vaurioiden ehkäisyyn kiinnittää erityistä huomiota. (Rose 1992: 118.) Myös valaistuksen ja valon määrä tulisi minimoida. (Cronyn 1990: 275.) Proteiinipohjaiset esineet säilyvät stabiileimpina hieman happamissa olosuhteissa. Niiden pakkaamisessa ja säilytyslaatikoissa tulisi käyttää neutraaleja materiaaleja. (Rose 1992: 118.)

Hylkeen suolesta tehdyt esineet ovat rakenteeltaan niin tiiviitä, että ne ovat käytännössä vesitiiviitä. Eri vaatteisiin ja asusteisiin käytetty suoli on liotettu ja siitä on kaavittu sisimmät ja uloimmat kerrokset. Tämän jälkeen suoli on venytetty ja täytetty ilmalla kuivumisen ajaksi. Tämän työn suoliesineet edustavat etelälaskalaista suolenkäsittelyä, joka on kuivattu alaskalaisittain lämpimässä ilmastossa ja runsaassa päivänvalossa. Näissä kuivumisolosuhteissa suolesta tulee väriltään kellertävää (pohjoisemmilla alueilla suoli muuttuu valkoiseksi

käsittelyn seurauksena). Kuivauksen jälkeen suoli on halkaistu pitkittäin ja avattu. Tämä ”kesäsuoli” on kuivuttuaan melko venymätöntä ja se halkeilee helposti. (Reed 2005: 48.). Suoli pysyy joustavana ja pehmeänä, kunhan se pysyy kosteana. Käytännössä ainoa restauroiva toimenpide on suolen kyllästämisen hygroskooppisilla liuksilla. (Schaffer 1974: 72). Jälleen on huomioitava kyseessä olevan lähteen ikä, sillä se on peräisin 1970-luvulta. Käytännössä uudempi tutkimus painottaa huomioimaan esineen hauraan luonteen ja rajoittamaan esimerkiksi sen näytteillepanoa (Rose 1992: 118). Kosteutusta voidaan kuitenkin hyödyntää esinettä uudelleen muotoiltaessa ja esimerkiksi tehtäessä korjauksia. Suoliesineiden on ajateltu kestävän kosteutta hyvin ja ne tulevat uudelleen joustaviksi kostuessaan. Siksi esimerkiksi puhdistusta upottamalla suoliesine kokonaan veteen on pidetty suhteellisen turvallisena. Käsiteltäessä kosteaa esinettä tulee kuitenkin olla varovainen, ettei vaurioita esinettä tai pahenna jo olemassa olevia repeämiä. Vielä 1980-luvullakin suoliesineitä on käsitelty erilaisin alkoholi- tai öljyliuksin käsiteltävyyttä edistämään. Tällöin on myös testattu erilaisten paikkausmateriaalien soveltuvuutta suolen kanssa ja päädytty suosittelemaan makkaroiden valmistukseen käytettävää suolta tähän tarkoitukseen. (Morrison 1984: 18–19, 22.) Suoliesineiden konservointia käsittelevää uudempaa tutkimusta oli erittäin haastava löytää.

Esimerkiksi tämän työn aineistoon kuuluva kamleika-sadetakki täytynee kosteuttaa, mikäli se aiotaan avata pakkauksestaan ja saada oikaistua. Tällöin erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että esine myös kuivuu hallitusti ja ettei kuivuminen tapahdu liian nopeasti. Kamleika tulisi mahdollisuuksien mukaan samassa yhteydessä saada sille aiotun telineen päälle kuivumaan, ettei sitä tarvitsisi siirtää ja käsitellä useita kertoja.

3.3 Lasi

Etnografisissa esineissä on usein lasihelmiä, joissa on käynnissä erilaisia hajoamisprosesseja. Varhaisen vaiheen hajoamista on kuitenkin usein mahdollista tunnistaa tai huomata ilman mikroskooppista tarkastelua. Näiden puhdistamisessa tulisikin olla erityisen varovainen ja kaikenlaiset valkoiset esiintymät tulisi dokumentoida tarkasti. (Rose 1988: 26–28, 30.) Huoneen ilmankosteuden noustessa korkeaksi lasihelmet voiva alkalisoitua ja hajota, samalla aiheuttaen vahinkoa kiinnitykseen käytetyille langoille ja nahalle (Doyal & Kite

2006: 187). Niin sanotun ”itkevän lasin” voikin stabiloida yksinkertaisesti pitämällä suhteellisen ilmankosteuden noin 40 prosentissa (Cronyn 1990: 137).

3.4 Luu ja sarvi, kotilot, simpukankuori

Esineistö joka on luonteeltaan orgaanisen ja epäorgaanisten aineiden yhdistelmiä (luu, sarvi, norsun/mursunhammas jne.) tulisi puhdistaa vain pinnallisesti kuivapuhdistusmenetelmin. Liuottimien käyttö on erityisen ongelmallista näiden puhdistuksessa. (Rose 1988: 26–28, 30.) Rivers & Umney (2013: 667–668) korostavat, että pH:n tulisi olla 5,5–8,5 mikäli kosteapuhdistukseen kuitenkin päädytään. Etanolilla, asetonilla tai lakkaspriillä varovasti kostutettu pumpulipuikko soveltuu pintalian puhdistukseen. Kontaktia veden kanssa tulee välttää, sillä kastuminen voi aiheuttaa muutoksia esineen muotoon, mutta lakkasprii-asetoni-vesi -liuos voi olla tehokas lian poistaja. Esimerkiksi harjaus puhdistaa irtolian esineen pinnasta, muttei siihen imeytynyttä likaa. Erilaisia puhdistukseen suunniteltuja sieniä voi hyödyntää puhdistuksessa. (Rivers & Umney 2003: 504, 667–668.)

Aiemmin esimerkiksi norsunluun puhdistuksessa on käytetty laimennettuja happoja, jotka edistävät vaurioitumista poistamalla myös mineraaleja luusta. Aiemmin luuta on myös öljytty, mutta se imeytyy syvälle rakenteisiin eikä ole helposti poistettavissa hyvän konservointietiikan mukaisesti. (Rivers & Umney 2013: 668). Luuesineiden käsittelyssä tulisikin olla varovainen, sillä luun pinta on herkempää vaurioitumaan kuin miltä se vaikuttaa. Luuesineiden puhdistus onkin haastavaa ja tahrojen poisto lähes mahdotonta. Suhteellisen ilmankosteuden hallinta on tärkeää myös luuesineille ja ne kestävät erittäin huonosti matalia kosteusprosentteja. (Cronyn 1990: 282.)

Sarven puhdistukseen riittää usein keskikova sivellin yhdistettynä imurointiin, mutta se kestää myös varovaista pesua veden ja pesuaineen yhdistelmällä mikäli esineen liiallista kastelemista varotaan. Rasvatahroja sarviesineistä voi poistaa lakkaspriillä (Rivers & Umney 2013: 671.)

Esineistö joka koostuu orgaanisesta ja epäorgaanisesta yhdistelmästä on erityisen haastavaa säilytyksen suhteen. Näissä esineissä hajoamisprosesseja voi tapahtua orgaanisessa tai epäorgaanisessa osassa ja niiden tarpeet ovat osin keskenään ristiriitaisia. Orgaanista osaa vahingoittavat hydrolyysi, lämpö,

emäs, hyönteiset ja sienet. Epäorgaanista taas hapot ja suolojen kristallisoituminen. Simpukankuorissa ja helmiäisessä on usein enemmän epäorgaanisia hajoamisprosesseja ja niitä ei tulisi säilyttää kontaktissa puuesineisiin, sillä se voi aiheuttaa kristallien kasvua kuoriin. (Rose 1992: 120–121.) Tämä onkin varsin haastavaa jos puuesinettä on koristeltu simpukankuorin, kuten esimerkiksi kokoelmaan kuuluvassa kuusen juuresta punotussa hatussa.

3.5 Puu

Kuivan puuesineistön voi imuroinnin lisäksi kevyesti harjata tai varovasti puhdistaa miedolla alkoholiliuoksella. Vedellä puhdistaminen ja erityisesti liiallinen kostuminen voi aiheuttaa turpoamista ja muita vaurioita. Puuesineistöä restauroidessa on huomioitava että mikäli vaurioita korjataan sidosaineilla, on sidosaineiden oltava heikompia kuin puu, esimerkiksi eläinliimat soveltuvat käyttöön hyvin. (Cronyn 1990: 253, 256–257.) Erilaisia kuivapuhdistukseen tarkoitettuja sieniä voi mainiosti hyödyntää myös puuesineiden puhdistamisessa (Cronyn 1990: 253,256–257; Rivers & Umney 2013: 503–504). Puuesineistön säilyvyyttä edistää mahdollisimman tasainen ilman suhteellinen kosteus, joka on alle homerajan (noin 65 %). Puuesineistöä restauroidessa on huomioitava että mikäli vaurioita korjataan sidosaineilla, on sidosaineiden oltava heikompia kuin puu, esimerkiksi eläinliimat soveltuvat käyttöön hyvin. (Cronyn 1990: 253, 256–257.)

Furuhjelmin kokoelman esineille kuivapuhdistusmenetelmät lienevät sopivimpia, sillä osassa on pinnassa jonkinlaista pigmenttiä joka saattaisi liueta liuottimilla puhdistettaessa.

4 HJALMAR FURUHJELMIN ESINEKOKOELMAN LUETTELOINTI, DOKUMENTOINTI JA KUNTOKARTOITUS

Hämeenlinnan kaupunginmuseon kokoelmista vastaavan amanuenssin kanssa sovimme, että lopputyökseni luetteloin esineet museon esinediaariin, numeroin ne, sekä teen niille silmämääräisen kuntokartoituksen. Kuntokartoituksen perusteella olisi mahdollista konkreettisemmin miettiä, mikä kokoelman

tilanne on, millaisia konservointi- tai korjaustarpeita sen esineistöllä on ja millaiset säilytysratkaisut esineet tarvitsevat.

Työ aloitettiin esineiden luetteloinnilla, jonka yhteydessä tein niille kuntokartoituksen. Yhdistin työvaiheet, jotta esineitä tarvitsisi käsitellä mahdollisimman vähän niiden herkän luonteen vuoksi. Täten luetteloin, numeroin, dokumentoin ja kartoitin kunkin esineen kunnon esine kerrallaan. Samassa yhteydessä esineistä otettiin yksityiskohtakuvia niiden vaurioista, yleiskuvat esineistä oli otettu jo Hämeenlinnan lyseon museon esineiden inventoinnin yhteydessä touko-kesäkuussa 2015. Tämän jälkeen pakkasin kunkin esineen hapottomaan silkkipaperiin ja pakkasin ne erilaisiin säilytyslaatikkoihin tai -putkiin.

4.1 Esineiden luettelointi

Esineiden diarioinnissa, luetteloinnissa ja dokumentoinnissa noudatettiin esimerkiksi Heinosen & Lahden (2007: 90–113) kuvailemia hyvän dokumentoinnin mukaisia käytänteitä. Kirjasin esineet Hämeenlinnan kaupungin historiallisen museon sidottuun esinediaariin sekä sähköiseen kokoelmatyökaluun WebMusketti-tietokantaan. Luetteloidessani annoin kullekin esineelle oman päänumeronsa museon esinediaariin juoksevassa järjestyksessä. Diaarinumerot olivat uusia, aiemmin käyttämättömiä. Numero kirjattiin myös esinenumeralappuun hapottomalla tussilla hapottomalle valkoiselle kartongille. Esinelaput kiinnitettiin esineisiin puuvillalangalla sitomalla, mikäli se oli mahdollista tehdä niitä vahingoittamatta. Mikäli se ei esineen kunnon tai muodon vuoksi ollut mahdollista, kortti laitettiin esineen yhteyteen silkkipaperin sisälle kunkin säilytyslaatikkoon. Esinenumero kirjattiin myös säilytyslaatikoiden ulkopuolelle. Laatikoiden ulkopuolella on myös valokuvat esineistä, sekä esineen nimi. Esineet numeroitiin järjestyksessä, jossa ne olivat varastosta noudettaessa, eivätkä ne tämän vuoksi ole täysin esineryhmittäin numerojärjestyksessä.

Numeroinnin lisäksi esineistä otettiin mitat esinediaariin, sekä kirjattiin lyhyt yleiskuvaus esineen ulkoisista ominaisuuksista. Mitat olivat aina suurin mahdollinen pituus, leveys tai korkeus, sillä esineiden muodot vaihtelivat suuresti, ja antaakseen niiden todellisista mitoista yksityiskohtaisen kuvan olisi joutunut

kirjaamaan ylös suuren määrän mittadataa kustakin esineestä. Näitä suurimpiin mittoihin perustuvia lukuja käytän myös tässä työssä ja esimerkiksi liitteenä olevassa esinetaulukossa (liite 1), josta kunkin esineen yksityiskohtaiset mitta- ja materiaalitiedot löytyvät. Taulukkoon on kirjattu, miltä kulttuurialueelta mikin esine on lähtöisin. Kulttuurin määrittäminen perustuu Lepolan (et al.) julkaisemattomaan alustavaan luettelointiin vuodelta 2012. WebMuskettiin kirjasin esineistä yksityiskohtaisemmat kuvaukset, sekä kuvauksen niiden kunnosta luettelointipäivämäärälle, koska näin sovittiin museon ammuenssin kanssa. Tämä mahdollistaa sen, että tietokantaa tarkastelemalla voi tehdä arvioita esineiden kunnossa tapahtuvien muutosten suhteen myös jatkossa.

Esineistä oli otettu jo hyvät yleiskuvat Hämeenlinna lyseon museon inventoinnin yhteydessä, joten käytin näitä kuvia esineitä luetteloidessani sekä tämän opinnäytetyön kuvituksessa. Luetteloinnissa käytin apuna Marcus Lepolan, Sven Haakonson Jr:n ja Marika Sandellin vuonna 2012 tekemää alustavaa esineluetteloa. Tästä dokumentista oli suuri apu materiaalien ja esineiden käyttötarkoituksen tunnistamisessa. Muutamista esineistä tehtiin tarkempia materiaalmäärittäyksiä artenomien tutkintooni sisältyvän Materiaalikemia II -kursiin sisältyen. Kaikki kokoelman kolme jouta olivat vaurioituneet jo aiemmin ja sen vuoksi niiden katkeamakohtista oli mahdollista ottaa pieniä puunäytteitä maserointia apuna käyttäen suoritettavaa puulajianalyysiä varten ilman, että esineisiin tuli merkittäviä lisävaurioita. Lisäksi tarkastelin kajakkien pienoismalleja mikroskoopilla, jotta pystyin näkemään niiden pinnan tarkemmin ja määrittämään karvatuppien jättämien reikien olemassaololla tai puuttumisella onko kyseessä raakanahkainen vai vatsakalvosta tehty esine. Näiden materiaalien kirjauksissa oli mielestäni ristiriitaisuuksia alustavassa luetteloinnissa ja halusin varmistua asiasta.

4.2 Esineiden kuntokartoitus

Tein esineille silmämääräisen kuntokartoituksen ja otin valokuvia vaurioista. Tarkat esinekohtaiset tulokset ovat nähtävissä liitteessä 1. Tarkastelin kutakin esinettä yksityiskohtaisesti hyvässä valaistuksessa ja tein havaintoja niiden kunnosta. Osa esineistä on vaurioitunut, mutta ne ovat pääosin hyväkuntoisia. Pahiten vaurioituneita esineitä kokoelmassa ovat katkenneet jouset, myös kajakkien pienoismallien nahka- tai vatsakalvosta tehdyissä osissa oli repeämiä.

Puisessa päähineessä oli halkeama ja suoletta tehdyssä päähineessä on yksittäinen repeämä. Muovipussissa olevan kamleika-sadetakin kunnosta ei voi tehdä arviota, sillä sitä ei voi levittää ilman jonkinlaisia konservoivia toimenpiteitä tai vähintäänkin kostuttamista.

Kaikki esineet ovat likaisia, osa hyvin likaisia. Tämä johtunee niiden säilytysolosuhteista koulun vintillä. Irtolika onkin eräs merkittävimmin esineiden säilyvyyteen jatkossa vaikuttavista tekijöistä, joka tosin on helpoimmasta päästä ratkaista. Toinen suuri uhka säilyvyydelle ovat museon varastoinnin säilytysolosuhteet.

Kokoelman esineissä on useita erilaisia materiaaleja, jotka voidaan ryhmitellä karkeasti seuraavasti:

- Kasvipäiset materiaalit:
 - puu, juuri, tuohi
 - puulajeina seetri, kuusi, lehtikuusi
 - ruoho
- Eläinperäiset materiaalit:
 - suoli, jänne, ruokatorvi
 - karvat: hius, jouhi, karva
 - sulka, höyhen
 - nahka: raakanahka tai osittain parkittu nahka
 - luu, sarvi, hammas
 - simpukan/osterin kuori, kotilo
- Kivi
 - liuskekivi
- Pigmentit
- Sidosaine
- Lasi
 - lasihelmet
- Tekstiilit
 - villakangas, villalanka.

Kokoelmassa on siis erittäin laaja kirjo materiaaleja, joista valtaosa alkuperältään orgaanisia. Eläinperäisten materiaalien rooli korostuu ja niitä on lukumäärältään useinta erilaista. Määrällisesti puu muodostaa suurimman yksittäisen

materiaaliryhmän, sillä suuri osa kokoelman esineistöstä on erilaisia aseita, jotka kaikki ovat puuta.

4.3 Puunäytteet ja kajakkien pienoismallien mikroskooppikokeiden tulokset

Kävin 12.2.2016 ottamassa näytteitä kokoelmaan kuuluvista jousista (esineet 11595, 11598 ja 11600), sekä yhdestä nuolesta (esine 11596) niiden puulajien määrittämiseksi. Kaksi jousista on katkennut ja kolmannesta on lohjennut pala toisesta päästä. Pystyinkin ottamaan maserointiin vaaditut pienet näytepalat jo valmiiksi vaurioituneista kohdista tekemättä juurikaan lisävahinkoa. Lajintunnistukseen pyrittiin maserointia apuna käyttäen koulun laboratoriossa Materiaalikemia II-kurssin yhteydessä. Maserointiliuoksessa liuotuksen jälkeen puulaji määritellään sen solurakenteen perusteella. Silmämääräisesti arvioiden ainakin jouset näyttäisivät olevan samaa puulajia, mahdollisesti myös nuoli on samasta materiaalista. Lisäksi otin yhdestä jousesta (11595) näytteen myös kohdasta, jossa on ollut jonkinlaista sidosainetta (Kuva 1.). Tästä kohdasta näytettä saatiin vain hyvin pieni hiukkanen ja sekin oli jauhautunut liian pieneksi FTIR-analyysia varten, joten sidosaineen tarkempi koostumus jäi arvioitukseksi.

Kuva 1. Alue jousesta 11595, jossa on jäänteitä jonkinlaisesta sidosaineesta (Rauhala 2015).

Puunäytteet viettivät maserointiliuoksessa (1 osa etikkahappoa, 1 osa vetyperoksidia) kaikkiaan kaksi viikkoa ja kuusi päivää. Aikataulua venytti hiihtolomaviikon asettuminen testijakson keskelle ja ennen lomaa näytteet eivät olleet pehmenneet riittävästi solujen välisten kiinnitysten irtoamiseksi. Kustakin puupalasta preparoitiin kaksi näytettä tarkasteluun värjäämällä ne Gram-safraniniliuoksella jolloin solurakenne on paremmin havaittavissa. Näytteistä otettiin kuvia mikroskoopin kuvaohjelman avulla ja kuvia verrattiin näytekuviin, joita haettiin eri kuvakirjastoista internetistä. Saatavilla olevasta suomenkielisestä kirjallisuudesta ei löytynyt näytteitä vastaavia kuvia.

Kaikki puunäytteet ovat mikroskooppisen tarkastelun perusteella samaa puulajia. Vertailukuvien löytäminen osoittautui yllättävän haastavaksi ja varmaa puulajimäärittystä on mahdoton tehdä tässä työssä. Alustavassa luetteloinnissa esineiden materiaaliksi on arveltu lehtikuusi esineelle 11595, muiden kohdalla materiaalimainintana on yksinkertaisesti puu. Muutamille muille puuesineille on kirjattu materiaaliksi kuusi tai seetri, joten nekin voisivat tulla kyseeseen (Lepola et al. 2012). Näytteet vaikuttaisivat havupuulta säännöllisen ja tasaisen rakenteensa vuoksi. Pitkittäiset putkisolut ovat myös talttapäisiä. Niistä puuttuvat myös lehtipuille ominaiset putkilon solut. (Fagerstedt et al. 2005: 18, 20, 24.)

Olin jo kesällä esineitä käsitellessäni kiinnittänyt huomiota Lepolan alustavassa luetteloinnissaan tekemiin materiaalimäärittäisiin joidenkin esineiden kohdalla. Halusin varmistaa määrittämyksen kajakkien pienoismallien osalta, sillä mielestäni niistä kolme oli nahasta ja vain yksi vatsakalvosta valmistettuja jo silmämääräisen tarkastelun perusteella. Lepola oli merkinnyt esineen 11576 materiaaliksi myös vatsakalvon. Esine oli kuitenkin jo silmämääräisesti selkeästi paksumpaa materiaalia kuin vatsakalvosta tehty pienoismalli 11575, joka oli selvästi läpikuultavampi. Lainasin koululta stereomikroskooppia, jonka avulla pystyin tarkastelemaan esineiden pintaa yksityiskohtaisemmin. Kävin läpi huolellisesti kaikki pienoismallit ja niistä kolmen pinnassa oli silmämääräisesti selkeästi havaittavissa nahalle ominainen suomumainen pinta ja karvatuppien reikiä. Pienoismalli 11575, jonka materiaali oli määriteltä alustavassa luetteloinnissa vatsakalvoksi, näyttäisi sitä mikroskooppisen tarkastelun perusteella myös olevan. Sen pinta oli sileä ja vailla suomumaisuutta. Mikroskooppiin ei ollut mahdollista yhdistää kameraa, jotta havainnot olisi voitu liittää kuvina osaksi työtä.

4.4 Tyypilliset vauriot

Kaikki kokoelman esineet ovat likaisia. Suuressa osassa on irtolikaa ja pinttymiä, myös värimuutoksia tai värjäymää toisista esineistä on useissa. Kuluneisuus on yksittäisistä vaurioista yleisin. Kulumaa on kaikkiaan 19 esineessä ja erilaisia näkyviä kolhuja ja naarmuja on noin puolessa esineistä, sekä halkeamia kahdeksassa esineessä. Kolhuja on tyypillisesti erilaisissa kovaesineissä, ja tässä aineistossa erilaiset harppuunat ja nuolet hallitsevatkin tätä tilastoa, lisäksi yhdessä puisessa päähineessä on kolhuja, mutta myös nahkaisessa kajakin pienoismallissa (11578). Osia puuttuu 14 esineistä. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi lasihelmien tai simpukankuoren puuttumista päähineen koristelusta, luisen/sarvisen kärjen puuttumista harppuunasta tai ihmishahmojen puuttumista kajakkien pienoismalleista. Useissa esineissä myös saumat tai punokset purkautuvat. Nämä ovat tyypillisiä vaurioita harppuunoille ja nuolille, joiden siimat on valmistettu jännepunoksesta, joka on usein purkautunut tai punos on sotkeutunut ja sekoittunut säilytyksen aikana. Myös esimerkiksi kuusen juuresta valmistetun päähineen takasauman toinen jännepunos on katkennut ja punos näin auennut. Yhdeksästä esineestä puuttuu paloja, kuten esimerkiksi katkenneen jousen toinen pää ja muiden esineiden kohdalla usein pienempiä yksittäisiä paloja. Joidenkin esineiden muoto on muuttunut alkupepäisestä ja reikiä ja repeämiä on nahkaisissa/vatsakalvosta valmistetuissa esineissä. Muutamit esineet ovat katkenneet, näistä kolme on jousia, joissain on hauras liitos, muutamissa nahka/vatsakalvoesineissä on painaumiä tai toisaalta materiaalin kovettumaa. Muutamissa esineissä on myös muutoksia esineen alkuperäisessä värityksessä. Muutaman esineen kohdalla epäilen pinnassa olevan värimuutoksen/läikän olevan hometta, mutta kyseessä voi olla joku muukin ilmiö.

4.5 Hjalmar Furuhjelmin kokoelma

Seuraavassa esittelen kokoelman esineet yksityiskohtaisemmin esineryhmittäin ja kuvailen niille tyypillisiä vaurioita yleisellä tasolla. Esineitä on niin suuri määrä, ettei jokaista voi käydä yksityiskohtaisesti läpi tekstissä. Esineistä on kuvat, sanalliset kuvaukset sekä yksityiskohtaisemmat tiedot eri vaurioista ja

konservointitarpeista liitteessä 1. Tiedot pohjautuvat omaan havainnointiini sekä Lepolan (et al.) tekemään alustavaan luettelointiin ja nuoliviinen 11607 osalta osin myös konservaattori Pirkko Virkki-Paakkilan tekemään kuntoarvi-oon vuodelta 2013.

4.5.1 Päähineet

Kokoelmaan kuuluu kolme erilaista päähinettä, koska ne on valmistettu eri tekniikoin ja erilaisista materiaaleista, ne ovat esineinä hyvin erilaisia ja niille ominaiset vauriotkin ovat erilaisia. Ensimmäinen on esinenumera 11580 (Kodiak Alutiiq -kulttuuri) ja sen päämateriaali on todennäköisesti jonkin merinisäkkään suoli. Sen laella on värjätystä merileijonan ruokatorven kalvosta tehty applikaatio. Päähineen laella on saumakohdissa paikoin koristetikkausta ja värjättyjä villatupsuja. Päähineen otsapanta on tehty kahdesta suolikaitaleesta ja molempien alareunoissa on keltapunertava koristekaitale ruokatorven kalvosta. Päähine on saattanut menettää alkuperäistä muotoaan ja siinä on joitain repeämiä, sekä tahroja. Laen saumoissa on todennäköisesti myös alun perin ollut enemmän villakoristelua, sillä sen määrä vaihtelee saumoittain hyvin paljon ja nyt osa näyttäisi hävinneen.

Toinen päähine on numero 11581, joka on puinen valkoiseksi maalattu metsästyspäähine Dena'ina-kulttuurista. Se on Lepolan et al. (2012) mukaan tehty yhdestä kuusen juurikappaleesta taivuttaen, etuosa on lippamainen ja päälaki jää avoimeksi. Dorothy Jean Ray (1981: 19) mainitseekin nimenomaan kuusen juuren ja rungon alaosien olleen suosittu raaka-aine esimerkiksi päähineiden valmistukseen. Taivutettu puu on takaosasta kiinnitetty yhteen juurella ja puisella tukikappaleella. Päähineen sisäpuolelle on kiinnitetty jän-teestä punottu nauhat, joilla hattu on voitu kiinnittää paikoilleen. Hatun etuosassa on jän-teistä ja ruohoista punottu noin 5 mm leveä nauha, johon kiinnittyy villatupsuja ja hiuksia. Hatun sivuja reunustavat symmetrisesti mustat lonkeromaiset kuviot, joihin on maalattu valkoisia täpliä. "Lonkeroiden" välissä on viivat punaisella pigmentillä ja lonkerokuviot päättyvät päähineen takaosassa ympyräkuvioon, jonka keskellä on pieni merisaukkohahmo. Merisaukkoja on myös päähineen alareunassa, joka on koristeviivoitettu. Myös päähineen sisäpuolella on etuosassa punaisella pigmentillä noin 15,5 cm korkea kaitale, jonka leveys on alaosasta noin kahdeksan senttiä ja se kapenee yläosaa kohden. Päähineen

takasaumaa kiinnittävät juurikappaleet ovat katkenneet sauman yläosasta, lisäksi sauman tuntumassa on halkeama (Kuva 2.). Hattu on todennäköisesti altistunut kosteudelle ja sen maalipinnassa on läikkiä, maali on paikoin kulunut pistemäisesti täysin poisikin (Kuva 2.).

Kuva 2. Maalipinnan kulumaa ja halkeama päähineen 11581 takaosassa. (Rauhala 2015).

Kolmas päähine on 11582 kuusenjuuresta punottu lierihattu, Chugach Alutiiq -kulttuurista. Lieriosaan on punottu salmiakkikuvio, mutta päähineen laki on tasainen. Hatun sisäpuolella on ilmeisesti myös juuresta punottu päärengas, jolla hattu on pysynyt paikallaan käyttäjän päässä. Lierin alaosassa on noin 7 mm leveä punaiseksi maalattu kaitale, jonka alueella on koristelua lasihelmin ja dentalium-kotilonkuoriputkin, samanlainen koristekaitale on myös kohdassa, jossa lieri vaihtuu lakiosaan. Yläosaan on punaisella ja mustalla pigmentillä maalattu ihmiskasvot. Geometriset kuviot ovat tyypillisiä, tyylitellyt silmät ovat harvinaisempia (Ray 1981: 35–36). Laella on on dentalia-kotiloiden muodostama ristikuvio punaisen pigmenttikuvion päällä. Lakea reunustavat siniset ja mustat lasihelmet. Hattu on painunut laeltaan ja menettänyt muutenkin muotoaan. Lisäksi osa sitä kattavasta helmi- ja kotilonkuorikoristelusta on irronnut

4.5.2 Kajakin pienoismallit

Ilmeisesti kajakkien pienoismalleja on tehty erityisesti matkamuistoiksi valkoisia varten, eivätkä ne ole esineryhmänä perinteisiä. Niitä on tosin pidetty esillä Kodiak-saarella ja Point Hopessa metsästysseremonioiden aikana seremoniatiloissa. Pienoismallien kautta saadaan kuitenkin paljon tietoa oikeidenkin kajakkien rakenteesta, sillä ne on tehty erittäin yksityiskohtaisesti. (Ray 1981: 60–61.)

Hjalmar Furuhjelmin kokoelmassa kajakkien pienoismalleja on kaikkiaan neljä. Ne on tehty pingottamalla puisen rungon ympärille nahkaa tai vatsakalvoa. Kajakit ovat rakenteellisesti hyvin samantyyliisiä. Niissä on kaikissa kaksiosainen keula ja kuuluvat niin sanottuihin baidarka-kanootteihin (Kankaanpää 1989: 37). Kaikissa on myös eri kohdissa kannen yli meneviä nauhoja, jotka vastaavat täysikokoisissa kanooteissa käytettyjä tarvikkeiden kiinnittämiseen ja kanootin liikuttelussa avuksi käytettyjä köysiä. Yhdessä yksilössä nämä on koristeltu lasihelmin. Kajakkien pienoismalleissa on kaikissa repeämiä tai reikiä (Kuva 3.). Esineiden pintamateriaalissa on hiertymiä, nirhaumia ja kulumaa, sekä värimuutoksia (Kuva 4.). Kaikissa pienoismalleissa vaikuttaisi myös alun perin olleen ihmishahmoja, mutta nyt ne puuttuvat kokonaan kahdesta. Kajakeissa on myös irtolikaa, minkä kertymiseen ne ovatkin esinemuotona otollisia. Kajakkien kohdalla näyttäisi olevan varsin tyypillistä että ne eivät säily alkuperäisessä muodossaan. Varjolan (1990:28) mukaan vain murto-osa esimerkiksi Adolf Etholénin kokoelman kajakeista on alkuperäisessä muodossaan.

Kuva 3. Halkeamia suolesta valmistetun kajakin pienoismallin 11575 pinnassa (Rauhala 2015).

Pienoismalleista ensimmäinen on kolmipaikkainen kajakki 11575. Se on Kodiak Alutiiq -kulttuurista. Kajakki 11576 on Unangan-kulttuurista oleva kaksipaikkaisen vatsakalvosta valmistetun kajakin pienoismalli ja siinä on mukana ihmishahmo. Ihmishahmo on varsin naturalistinen ja realistinen, hahmolla on lyhyet mustat hiukset, parta ja viikset, sekä päällään suolesta tehty sadetakki. On mahdollista, että hahmolla on ollut alun perin myös päähine, sillä päätä ympäröi maalaamaton kaitale. Käsien muodosta ja asennosta päätellen hahmolla on myös ollut alun perin mela. Tämän esineen materiaaliksi Lepola on merkinnyt vatsakalvon, mutta se varmistui mikroskoopilla tarkastelemalla nahaksi. Kajakki 11577 on myös Kodiak Alutiiq -kulttuurista ja kaksipaikkainen kanootti, valmistusmateriaali on nahka. Esineessä on alkujaan hyvin todennäköisesti ollut ihmishahmo/hahmoja ja taemassa reiässä on vielä jäljellä mahdollisen hahmon tukirakenteitakin. Osassa kajakin saumoja on pieniä karvatuppoja sekä punaista lankaa. Kajakin pienoismalli 11578 poikkeaa hieman muista. Tämä nahkainen kanootti on peräisin Dena'ina-kulttuurista. Se on muista poiketen vain yksipaikkainen ja senkin kyydissä on hahmo, joka ei kuitenkaan edusta samanlaista naturalistista esitystapaa kuin esineessä 11576, jopa hahmon kädet ovat erilaiset kuin toisessa pienoismallissa. Hahmolla on päähine ja mela, päähine on hyvin samantyylinen kuin kokoelman esineistöön kuuluvat päähine 11581. On mahdollista, ettei kyseessä ole ihmishahmo vaan esimerkiksi jonkinlainen henkiolento. Tämä pienoismalli on myös kaikista runsaimmin koristeltu, koristeluun on käytetty punaisia ja valkoisia lasihelmiä.

Kuva 4. Tahroja, nirhaumaa ja tummentumaa kajakin pienoismallissa 11578 (Rauhala 2015).

4.5.3 Kamleika

Kokoelmaan kuuluu myös suolesta tehty sadetakki, kamleika 11579 Kodiak Alutiiq -kulttuurista. Lepolan (2012) mukaan sen materiaalina on käytetty karhun suolta. Kamleikoija on valmistettu eri eläinlajien suolesta, materiaaliksi on valikoitunut joko maantieteelliselle alueelle tyypillinen eläinlaji tai sitä on hankittu kaupankäynnillä. Karhunsuoli on ollut arvostettu materiaalina, mutta on myös tapauksia joissa materiaali on virheellisesti määritelty karhunsuoleksi. Karhulla onkin voitu viitata merikarhuun eli turkishylkeeseen. (Lin 2010: 2.) Tätä esinettä en päässyt tarkastelemaan lähemmin, sillä se on säilötyinä taiteltuna muovipussiin. Pussin päällä on ohjeistus, ettei esinettä tule avata ilman konservaattorin läsnäoloa, varmasti onkin hyvä, että näin haurasta esinettä käsitellään vain, jos se on aivan pakollista tai tutkimus- ja konservointimielessä. Lepolan (2012) mukaan asun koristelu viittaa tanssipukuun. Kamleikoja on käytetty erityisesti sadevaatetuksena kajakeissa, mutta myös erilaisissa seremonioissa (Ray 1981: 56).

4.5.4 Jouset

Esineistön joukossa on kolme erilaista jouta, jotka kaikki ovat katkenneet. Lisäksi niissä on kolhuja, naarmuja ja tahroja (Kuva 6.). Jousesta 11598 puuttuu

kokonainen pala toisesta päästä, kahdessa muussa jousessa jännepunoskimput ovat pitäneet osat toisiinsa kiinnittyneinä. (Kuva 5.). Numerolla 11595 oleva jousi on leveä vastakaarinen Aglegmiut-kulttuurista. Sen selusta on vahvistettu ulkopuolelta jännepunoskimpulla. Tämä jousi on maalattu ja koristeltu urin sisä- ja ulkopuolelta. Jousen sisäpuoli on maalattu punaisella pigmentillä, jolla on värinä ollut ylikuonnollisia merkityksiä kaikille arktisen alueen kulttuurille (Ray 1981: 19). Jousen ulkopuolella ylä- ja alakaarteissa on neliömäiset alueet, joihin näyttäisi alkujaan olleen kiinnitettynä jotain, mutta nyt jäljellä on enää sidosaineen jäänteitä. Jousi 11598 on kokoelman jousista yksinkertaisin. Se on valmistettu yhdestä puukappaleesta ja on lähtöisin Chugach Alutiiq -kulttuurista. Kokoelman kolmas jousi on esinumerolla 11600 Chugach Alutiiq -kulttuurista. Sekin on valmistettu yhdestä puukappaleesta ja vahvistettu jännepunoskimpuilla.

Kuva 5. Jousi 11595 on katkennut keskeltä ja jännekimppu pitää puolikkaita kiinni toisissaan (Rauhala 2015).

Kuva 6. Kolhuja, naarmuja ja tahroja jousen 11598 pinnassa (Rauhala 2015).

4.5.5 Nuoliviinet

Kokoelman kaksi nuoliviintä ovat tyyliltään täysin erilaisia. Rayn (1981: 116) mukaan tämä voi viitata käytön erilaisuuteen: puinen nuoliviini on tarkoitettu merelliseen pyyntiin kajakista ja nahkainen nuoliviini maaeläinten pyyntiin. Puinen nuoliviini 11599 Chugach Alutiiq -kulttuurista on varsin yksinkertainen puusta koverrettu nuoliviini, jonka kappaleet on kiinnitetty toisiinsa jännelangalla. Viinen ylä- ja alapäissä on mustaksi maalatut kaitaleet ja näiden lisäksi kolme mustaa raitaa viinen yläpäässä. Viinessä on lisäksi verkkomaista koristeuitusta, sekä kaiverrettua siksak-kuviointia. Esineessä on kulumaa ja likaa sellaisissa kohdissa, jotka olisivat alttiit kulumiselle käytössä, mikä viittaisi siihen, että se on ollut alkujaan käyttöesine. Varjola (1990: 28) viittaa myös Etholénin kokoelman kohdalla aseiden olleen todennäköisesti käytettyinä ostettuja. Toinen nuoliviini on taidokkaasti koristeltu vaalea nahkaesine numerolla 11607. Sen toiselle on maalattu punaisella pigmentillä ihmis- ja eläinhahmoja, sekä veneitä. Viinen reunat on koristeltu punaisin ja valkoisin lasihelmin, lisäksi reunuksesta roikkuu sulkakoristelua. Viinen yläreunassa on piikkisian piikeistä nahkasuikaleen päälle tehty koristenauha. Viinen taustapuoli on koristelematon. Esineen kantohihna on katkennut ja siinä on joitain reikiä. Lisäksi nuoliviini on kauttaaltaan tummentunut ja pinnassa on tahroja

(Kuva 7.). Osa lasihelmikoristelusta on irronnut ja sulat ovat huonossa kunnossa. Kokoelman muista esineistä poiketen nuoliviinelle on jo aiemmin tehty kuntokartoitus ja se on puhdistettu 15.–16.5.2013 imuroimalla. Esine on ollut lainassa näyttelyssä Alaskassa samana vuonna.

Kuva 7. Kellertävä tahra nuolviinen 11607 kuvioidulla puolella.

4.5.6 Nuolet ja harppuunat, sekä niiden osat

Tämä esineryhmä muodostaa valtaosan Furuhjelmin esinekokoelmasta. Kokonaisia nuolia ja harppuunoita on yhteensä 16, näiden lisäksi löytyy kolme nuolten etuvartta ja yksi kärkisuoja. Osalle nuolista ja harppuunoista Lepola on antanut käyttöön viittaavan nimen esimerkiksi metsästysnuolet 11591–11594, hyljeharppuuna 11604, sekä merisaukkoharppuuna 11605 ja 11606. Kaikissa nuolissa on jonkinlaista maalauskoristelua. Erilaiset viivoitukset ja erilaisten pigmenttien käyttö voisivat olla merkkejä esineen omistajuudesta (esim. Mauss 1979: 71; Rose 1988: 10). Tälle esineryhmälle tyypillisiä vaurioita ovat likaisuuden lisäksi kuluneisuus, lohkeamat, kolhut ja naarmut (Kuva 10.). Harppuunoiden siimat ovat myös usein sotkeutuneet ja jopa purkautuneet (Kuva 8.). Tyypillistä on myös sulkien rispautuneisuus tai niiden osittainen puuttuminen (Kuva 10.). Osasta nuolia puuttuu kärkiosa. Useissa on liikaa

(Kuva 9.) ja kulumajälkiä kohdissa, jotka altistuvat käytölle: kohta joka kiinnittyy jänteeeseen ammuttaessa tai varsiosassa.

Kuva 8. Hyljeharppuunan 11604 sotkeutunut siima (Rauhala 2015).

Kuva 9. Hyljeharppuunan 11604 etuvarren tahriintunut ja värjäytynyt mursunhampainen etuvarsi (Rauhala 2015).

Kuva 10. Harpuunanuolen 11596 yläpään lähikuva, jossa näkyvät lohjennut nokki, lohkeama sen alapuolella, vaurioituneet ja puuttuvat sulat ja niiden jäljiltä purkaantuneet nyörit (Rauhala 2015).

5 LOPUKSI

Kokoelman esineet ovat hauraita ja niiden säilyvyys tulisi turvata niiden ainutlaatuisuuden vuoksi. Suomessa oleva esineistö on maailmankin mittakaavassa harvinaislaatuista, sillä se on pääosin alkuperäisessä muodossa olevaa esinekantaa ilman länsimaisia vaikutteita. Esimerkiksi Hämeenlinnan kokoelmasta onkin ollut nuoliviini lainassa Alaskassa Anchorage Museum at Rasmuson Centerissä esinenäyttelyssä, sillä heillä ei ole säilynyt vastaavaa esineistöä. Kokoelmaa tulee käsitellä erityisellä varovaisuudella, jotta sille ei tule aiheuttaneeksi lisävahinkoa. Esineet tulisi puhdistaa pikimmiten, sillä likaisuus on suurin yksittäinen riskitekijä niiden säilyvyydelle. Laajoja konservointi- tai restaurointitoimenpiteitä en esineistölle lähtisi toteuttamaan; ikä ja elinkaari saavat näkyä esineistössä. Jäljet käytöstä alkuperäiskulttuurissa ja toisaalta myöhemmän historian aikana kertovat paljon esineestä ja sen vaiheista, ja näillä tiedoilla voi olla tutkimuksellisestikin arvoa myös tulevaisuudessa. Muutamia esineitä ovat vaurioituneet niin pahasti, että niitä on tuettava lisävahinkojen syntyä ehkäisemiseksi. Tämä on mahdollista toteuttaa joko rakentamalla esineille yksilöllisesti suunnitellut säilytyslaatikot tai tekemällä esineeseen itseensä jonkinlaisia tukiratkaisuja. Yksinkertaisin ratkaisu lienee liimata katkeamakohdat neutraalilla ja riittävät elastisella liimalla, esimerkiksi kalaliimalla.

Näin esineiden käsittely ja esimerkiksi näytteille asettaminen on helppoa tulevaisuudessa.

Esineille tulisi varmistaa paremmat säilytysolosuhteet. Kaikki esineet ovat pääosin orgaanisesta materiaalista valmistettuja ja ne reagoivat herkästi muutoksiin ilmankosteudessa tai lämpötiloissa, muutokset näissä ovat jo aiheuttaneet vaurioita eri esineissä. Lisäksi erityisesti jo vaurioituneille jousille tulisi rakentaa sellaiset säilytyslaatikot, joissa ne ovat tuettuina vaurioiden pahenemisen estämiseksi. Myös kanoottien pienoismallit ja asusteet tarvitsisivat hyvin tuetut säilytyslaatikot. Esineitä ei tulisi siirtää tai käsitellä ellei se ole aivan välttämätöntä tutkimuskäyttöä tai konservointitoimenpiteitä tai näyttelykäyttöä varten.

Opinnäytetyö opetti paljon uutta. Jatkossa ryhdyn työstämään väitöskirjatyötä samaa kokoelmaa hyödyntäen ja pääsen näin syvemmälle käytännön konservointityöhönkin. Etnografisten esineiden konservoinnista on haastavaa löytää lähdekirjallisuutta, erityisesti suomeksi sellaista ei juuri ole. Erityisesti suoliesi-
neiden konservointiin liittyvää tutkimusta oli vähän. Toivon että voin itse vastata tämän tarpeen täyttämiseen tulevaisuudessa. Hämeenlinnan kaupungin-
museon amanuenssin kanssa olemme myös jo alustavasti keskustelleet näyttelyn järjestämisestä Furuhjelmin kokoelmasta, jonka rakentamiseen asiantun-
temustani voitaisiin hyödyntää.

LÄHTEET

- Cronyn, J.M. 1990. Elements of archaeological conservation. London & New York, Routledge.
- Doyal, Sheryl & Kite, Marion 2006. Ethnographic leather and skin products. Teoksessa Conservation of leather and related materials. Toim. Kite, Marion & Thomson, Ray. Amsterdam, Elsevier. 184–191.
- Fargerstedt, Kurt; Pellinen, Kerttu; Saranpää, Pekka & Timonen, Tuuli 2005: Mikä puu – mistä puusta. Helsinki, yliopistopaino.
- Heinonen, Jouko & Lahti, Markku 2007. Museologian perusteet. Suomen museoliiton julkaisuja 49. Helsinki, Gummerus.
- Hämeenlinnan kaupunginmuseo. Hämeenlinnan kaupunki. Saatavissa: <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Kulttuuri/Historiallinen-museo/> [Viitattu: 10.2.2016].
- Kankaanpää, Jarmo 1989. Kajakki–typologis-etnohistoriallinen tutkielma. Helsingin yliopiston kansatieteen laitoksen tutkimuksia 15. Helsinki, Helsingin yliopisto yliopistopaino.
- Koivunen, Leila 2015. Eksotisoidut esineet ja avartuva maailma: Euroopan ulkopuoliset kulttuurit näytteillä Suomessa 1870–190-luvuilla. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Leggett, Aaron 2010. Dena'ina Anchorage. Teoksessa Living our cultures, sharing our heritage: the first peoples of Alaska. Toim. Crowell, Aaron L.; Worl, Rosita; Ongtooguk, Paul C. & Biddison, Dawn D. Washington DC, Smithsonian Books. 190–199.
- Lepola, Marcus; Haakonson Jr., Sven & Sandell, Marika 2012. Vuorineuvos Hjalmar Furuheilmin Alaska-kokoelmat Hämeenlinnan lyseon lukiossa: esineluettelo vedosversio.
- Lepola, Marcus 2013. Tavastehus gymnasiums Alaska-samlingar: Den Furuheiljmiska donationen av etnografiska föremål 1863. Finskt museum 117 (2010–2011). Helsinki, Suomen muinaismuistoyhdistys. 46–65.
- Lin, Linda Y. 2010. Evaluation of methods to identify Native-processed gut in Alaskan artifacts. Ethnographic Conservation Newsletter No. 31. Saatavissa: International Council of Museums, Committee for Conservation. www.icom-cc.org. 2–4. [Viitattu: 1.5.2016].
- Lindström, G.I. 1866. Föräringar till Tavastehus Gymnasium under leseåren 1863–1866. Finlands allmänna tidning N:o 129. Saatavissa: Kansalliskirjaston digitaaliset aineistot. digi.kansalliskirjasto.fi. 2–3. [viitattu 17.8.2015].
- Mauss, Marcel 1979. Seasonal variations of the Eskimo: A study in seasonal morphology. London, Routledge.
- Morrison, Lynn 1984. The conservation of seal gut parkas. The Conservator 10. London, United Kingdom Institute for Conservation of Historic and Artistic Works. 17–24.

Oswalt, Wendell H. 2002. *This land was theirs: a study of Native Americans*. Boston, McGraw-Hill/Mayfield cop.

Ray, Dorothy Jean 1981. *Aleut and Eskimo Art: Tradition and innovation in South Alaska*. Seattle, University of Washington Press.

Ray, Dorothy Jean 1992. *The Eskimos of Bering Strait 1650–1898*. Seattle and London, University of Washington Press.

Reed, Fran 2005. *The poor man's raincoat: Alaskan fish-skin garments. Teoksessa Arctic clothing of North America – Alaska, Canada, Greenland*. Toim. King, J.C.H; Pauksztat, Birgit & Storrie, Robert. Montreal & Kingston, Ithaca: McGill-Queen's University Press.

Reference map of Alaska. Nations online project. Saatavissa: www.nationsonline.org [viitattu 3.6.2016].

Rivers, Shayne & Umney, Nick 2013. *Conservation of Furniture*. London & New York, Routledge.

Rose, Carolyn L. 1988. Ethical and practical considerations in conserving ethnographical museum objects. *Senri Ethnological Studies* 23. Osaka, National Museum of Ethnology. 5–44.

Rose, Carolyn L. 1992. Preserving ethnographic objects. *Teoksessa Conservation concerns: a guide for collectors and curators*. Toim. Bachmann, Konstanze. Washington WA, Smithsonian Institution Press. 115–122.

Schaffer, Erika 1974. Properties and preservation of ethnographical semi-tanned leather. *Studies in conservation* 19. Edinburgh, International Institute for Conservation of Historic and Artistic Works. 99–75.

Thomson, Roy 2006. The nature and properties of leather. *Teoksessa Conservation of leather and related materials*. Toim. Kite, Marion & Thomson, Ray. Amsterdam, Elsevier. 1–3.

Varjola, Pirjo 1988. *Alaska: Venäjän Amerikka*. Helsinki: Museovirasto.

Varjola, Pirjo 1989. *Suomalaisia entisessä Venäjän Amerikassa. Teoksessa Matka-arkku: suomalaisia tutkimusmatkailijoita*. Toim. Löytönen, Markku. Helsinki, Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 310–347.

Varjola, Pirjo 1990. *The Etholén Collection: The ethnographic Alaskan collection of Adolf Etholén and his contemporaries in the National Museum of Finland*. Helsinki, National Board of Antiquities.

Walston, Sue; Coote, Karen & Horton-James, David 1988. Ethnographic collections: case studies in the conservation of moisture-sensitive materials and fragile materials. *Senri Ethnological Studies* 23. Osaka, National Museum of Ethnology. 69–110.

Virkki-Paakkila, Pirkko 2013. *Konservointiraportti: Hämeenlinnan lyseon kokonaisuus*. Hjalmar Furuheilmin lahjoittama esineistö, nuolikotelo, nuoliviini.

LUETTELO HJALMAR FURUHJELMIN KOKOELMAN ESINEISTÄ

Kaikki liitteen kuvat ovat Hämeenlinnan kaupunginmuseon omaisuutta.

Kajakin pienoismalli 11575

Kodiak Alutiiq -kulttuuri, Alaska.

Materiaalit: Jänne, puu, vatsakalvo,

Mitat: Pituus 56 cm, suurin leveys (keskeltä) 8,5 cm, korkeus (keskeltä) 4,7 cm, reikien halkaisijat kaksi lähimpänä keulaa n. 5 cm, taimmainen 4 cm

Havaintoja kunnosta: Esine on hyvin likainen, vatsakalvossa on useita repeämiä eri puolilla kajakkia, vain ensimmäisessä aukossa on jäljellä suoletta tehty sadesuoja jossa myös repeämiä. Pienoismallissa vaikuttaisi alun perin olleen ihmishahmoja. Vatsakalvo on ommeltu keulasta langalla, joka purkautunut. Repeämät vatsakalvossa johtunevat vaihteluista ilmankosteudessa ja lämpötilassa, mikä on saanut materiaalin kutistumaan ja repeämään. Tämä on rasittanut myös ompeleita.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine on puhdistettava pikimmiten ja sen säilytysolosuhteet olisi stabiloitava lisävahinkojen syntymisen estämiseksi.

Muuta: Esineessä numero 6

Kajakin pienoismalli 11576

Unangan-kulttuuri, Unalaska, Aleuuttien saariryhmä, Alaska.

Kaksipaikkaisen kajakin pienoismalli. Kyydissä ihmishahmo jolla on parta ja viikset, sekä päällään suolesta tehty sadetakki. Lyhyet mustat hiukset, realistiset kädet.

Materiaalit: Jänne, nahka, pigmentit, puu, suoli

Mitat: Pituus 35,7 cm, leveys keskeltä 5 cm, korkeus keskeltä 3,7 cm, keulan korkeus 3,5 cm, perän korkeus 3,5 cm, tyhjän istuinaukon halkaisija 3,7 cm x 4,7 cm, ihmishahmon korkeus n. 5 cm

Havaintoja kunnosta: Esine on hyvin likainen, yksi yksittäinen repeämä vatsakalvossa. Lepolan mukaan toinen ihmishahmo puuttuu ja aukon reunassa näyttäisi olevan painauma siinä alun perin olleesta nyöristä, jolla suolinen sadesuoja on kiinnitetty ja aukon etuosassa on tappi, joka on voinut kiinnittää melojan paikoilleen, melojalta puuttuu mela ja päähine.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine olisi puhdistettava, todennäköisesti kuivapuhdistusmenetelmin. Sen säilytysolosuhteet olisi myös stabiloitava lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi.

Muuta: Esineessä numero 3.

Kajakin pienoismalli 11577

Kodiak Alutiiq -kulttuuri, Kodiak, Alaska.

Kaksipaikkaisen kajakin pienoismalli. Esineessä näyttäisi alkujaan olleen ihmishahmoja, taemmassa reiässä vielä jonkinlainen tukirakenne nähtävissä. Osassa saumoja pieniä karva- tai jouhituppoja. Keulapään saumoissa myös paikoin punaista lankaa.

Materiaalit: Hius/karva, jänne, nahka, puu, villalanka

Mitat: Pituus 45,6 cm, leveys 7,6 cm, korkeus noin 4 cm, aukkojen halkaisijat 5,2 cm ja 4,5 cm

Havainnointi kunnosta: Nahka revennyt paikoin ja siinä on nirhaumia sekä painaumajälkiä. Esine on likainen. Mahdolliset ihmishahmot puuttuvat.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine olisi puhdistettava ja sen olosuhteet stabiloitava lisävahinkojen estämiseksi.

Muuta: Esineessä numero 5

Kajakin pienoismalli 11578

Dena'ina-kulttuuri, Kenai, Alaska.

Yksipaikkaisen kajakin pienoismalli, joka on tehty pingottamalla nahka puisen kehikon päälle. Mukana ihmishahmo, jolla mela kädessä. Keulan päälisau-massa koristelua lasihelmin, samoin kannen poikki kulkevissa langoissa. Keu-lan toisella puolella on narulenkki, jossa helmiä, toisella puolella pelkät langat jäljellä. Hahmolla puinen päähine, suolesta tehty sadeasu ja punaisiksi maala-tut silmänympärykset ja leuan ali hatun alareunasta puolelta toiselle menee musta maalattu "nauha".; ei vaikuta ihmishahmolta vaan jonkinlaiselta yliluon-nolliselta hahmolta. Kämmenet eivät ole realistiset. Myös melassa on maalat-tua kuviointia.

Materiaalit: Jänne, lasihelmi, nahka, pigmentit, puu, sarvi, suoli

Mitat: Pituus 60,5 cm, leveys 11 cm, korkeus keskeltä n. 5,5 cm, perän kor-keus 5 cm, keulan korkeus 7,5 cm, hahmon korkeus n 6 cm, melan pituus 16,7 cm

Havainnointi esineen kunnosta: Esine on kauttaaltaan hyvin likainen. Suoli on kovettunutta ja siinä on joitain reikiä. Nahassa on tahroja ja hiertymiä. Irtonai-sia helmiä on esineen mukana.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa kuivapuhdistus-menetelmin ja sen säilytysolosuhteet stabiloida.

Muuta: Esineessä numero 4

Kamleika-sadeasu 11579

Kodiak Alutiiq -kulttuuri, Kodiak Alaska.

Suolesta valmistettu sadeasu. Esine on paketoituna muovipussiin eikä sitä suositella avattavaksi ilman konservaattorin läsnäoloa sen hauraan kunnan vuoksi. Esineestä ei siis ole mittoja tai kuntokartoitusta.

Materiaalit: Jouhi/karva, jänne, karhun tai turkishylkeen eli merikarhun (fur seal) suoli, villakangas

Mitat:

Havaintoja esineen kunnosta: Pussin läpi tarkasteltuna esine on hyvin rypistynyt, siinä on joitain reikiä ja se on likainen.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet:

Muuta:

Päähine 11580

Kodiak Alutiiq -kulttuuri, Kodiak, Alaska.

Suolesta tehdyn päähineen laki on tehty kymmenestä säteittäisesti asetetusta suolikaitaleesta. Laen keskellä on ruusuke, jossa on ristikkäinen kuvio merileijonan ruokatorven kalvosta tehdyllä applikaatiolla, joka on värjätty siniseksi ja punaiseksi. Ruusuketta kiertävät kalvokehät, jotka on värjätty punaiseksi, keltaiseksi ja vihreäksi. Näiden ympärillä on punaisista ja mustista villakangaspaaloista tehty reunus. Saumoissa hatun lakikaitaleissa on paikoin villatupsuja ja joka toisen saumakohtan alareunassa on kolmiomainen kuvio punaisesta kalvokaitaleesta. Myös lakiosan reunussaumassa on villatupsuja paikoin. Päähineen otsapanta on tehty kahdesta suolikaitaleesta ja molempien alareunoissa on kelta-punertava kaitale kalvosta. Ompeleet on tehty villalangalla ja jännteellä.

Materiaalit: Jänne, merileijonan ruokatorvi, suoli, villakangas, villalanka

Mitat: Halkaisija noin 27 cm, korkeus noin 12,5 cm

Huomioita esineen kunnosta: Esine on likainen, joitain tahroja, siinä on yksittäinen repeämä

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen olosuhteet tulisi stabiloida lisävaurioiden syntymisen ehkäisemiseksi. Esine tulisi tukea hyvin.

Muuta: Esineessä numero 9.

Päähine 11581

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet/Kenai, Alaska.

Puinen valkoiseksi maalattu (metsästys?)päähine. Yhdestä juurikappaleesta taivuttaen tehty avolakinen metsästyspäähine, joka on edestä lippamainen ja ommeltu takaosastaan yhteen juurella, ja liitos tuettu puisella tukikappaleella. Päähineeseen on kiinnitetty jänneestä punotut nauhat, jotka voi kiinnittää leuan alle. Etuosan keskellä jänneistä ja ruohoista punottu noin 5 mm leveä nauha, johon kiinnittyy villatupsuja kolmen ryhmissä, sekä hiuksia. Sivulla koristeelliset tupsut, jotka tehty jänneestä, punaisesta villasta ja hiuksista. Sivuja reunustavat symmetrisesti mustat lonkeromaiset kuviot, joihin on maalattu valkoisia täpliä. Lonkeroiden välissä on viivat punaisella pigmentillä ja lonkerot päättyvät päähineen takaosassa ympyräkuvioon, jonka keskellä on pieni merisaukkohahmo. Hatun alareunassa noin päähineen puolesta välistä sen etuosan ympäri toiselle puolelle kiertää punaisilla viivoilla reunustettu alue, jonka päissä on myös merisaukkohahmot. Hatun yläosassa on punainen ja vihreä viiva, joissa muutamia ympyräkuvioita. Punaista pigmenttiä on päähineen lipan etuosan sisäpuolella loivasti ylöspäin kapeneva noin 15,5 senttiä korkea kaitale jonka leveys alaosasta on noin 8 cm.

Materiaalit: Hius/karva, juuri, jänne, pigmentit, ruoho, villa

Mitat: Korkeus 21,7 cm, pituus 30 cm, leveys leveimmältä kohdalta noin 20 ja lipan kärjestä noin 10 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on likainen ja sen maalipinta on kulu-
nut, värit ovat paikoin haalistuneet ja joistain kohdin kuluneet lähes täysin pois paikallisesti, päähineen yläosassa sen takaosassa (takasaumasta vasem-
malle) on halkeama ja saumaa kiinnittävä juurikappaleet ovat katkenneet ylä-
osasta. Esineessä on joitain kolhuja. Esine näyttäisi myös altistuneen kosteu-
delle jossain vaiheessa ja sen maalipinnassa on läikkiä tästä johtuen.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säily-
tysolosuhteet stabiloida. Esineelle tulisi rakentaa tukeva säilytyslaatikko, joka
estää paineen kohdistumisen esineeseen ja repeämää pahenemasta.

Muuta: Esineessä numero 10

Päähine 11582

Chugach Alutiiq -kulttuuri, Nuchek, Prince William Sound, Alaska.

Juuresta punottu lierihattu jonka reunaan on punottu salmiakkikuvio, lakiosa on sileää punosta. Hatun sisäpuolella kuusenjuuresta punottu päärengas. Lierin alareunassa punaiseksi maalattu noin 7 mm leveä kaitale, jossa koristelua lasihelmin ja dentalium-kotilonkuoriputkin. Samanlainen kaitale kohdassa, jossa kuviollinen lieriosa vaihtuu lakiosaksi. Lakiosassa punaisella ja mustalla pigmentillä maalattu kuvio. Hatun laealla dentalium-kotiloista muodostuva ristikuvio ja lakea reunustavat siniset ja mustat lasihelmikoristeet. Reunasta näyttäisi irronneen helmi/kotilokoristelua, samoin hatun laelta. Hatun sisäpuolelle on liimattu lappu, jossa lukee neekerihattu.

Materiaalit: Juuri, kotilo, lasihelmi, puu

Mitat: Halkaisija noin 40 cm, korkeus noin 14 cm, päärenkaan halkaisija noin 18 cm

Huomioita esineen kunnosta: Hattu on hyvin likainen, osa lasihelmi- ja kotilonkuorikoristeista on irronnut, hatun laki on painunut ja se on muutenkin menettänyt muotoaan.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida.

Muuta:

Kärkisuoja 11583

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Nuoleen liittyvä kahdesta puukappaleesta tehty kärkisuoja. Valmistettu kahdesta veistetystä puupalasta, jotka on kiinnitetty toisiinsa punotulla jännelangalla. Sisäpuolella urat nuolen ruotoa varten.

Materiaalit: Jänne, puu

Mitat: Pituus 11,8 cm, suurin leveys 4,7 cm, leveys alakärjestä noin 1,7 cm, suurin korkeus noin 2,8 cm, kärjen korkeus 1,1 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on pahoin likainen ja kulunut. Jännepuunos on elänyt ja on osin pois alkuperäisestä urastaan, ja lisäksi rispaantunut.

Naarmuja, pientä lohkeamaa kärjessä.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet tulisi stabiloida. Myös säilytyslaatikon tulisi olla sellainen, ettei esineeseen kohdistu painetta tai ettei se pääse liikkumaan säilytyksen aikana lisävaurioiden syntymisen ehkäisemiseksi.

Muuta: Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Nuolen etuvarsi 11584

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Nuoleen liitettävä irtoavaksi tarkoitettu etuvarsi, jonka varsi karibun sarvea tai luuta. Kärki liuskekiveä ja kiinnitetty varteen jonkinlaisella mustalla sidosaineella. Terävä luuosa on kiinnittänyt etuvarren nuoleen. Varressa on väkänen ja yksinkertaista, viivamaista koristeuitusta toisella puolella.

Materiaalit: Karibun luu tai sarvi, liuskekivi, sidosaine

Mitat: Koko pituus 26,4 cm, varren paksuus 1,2 cm, varren korkeus 2 cm, liuskekivikärjen pituus 6,7 cm, liuskekivikärjen suurin leveys 2,5 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on likainen, liuskekivikärjen kärki on katkennut, kärjen alaosassa kohdassa, josta kiinnitystappi alkaa on kulumaa ja pieniä lohkeamia.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet muokata stabiileiksi. Säilytyslaatikon tulisi olla sellainen, ettei esine pääse siellä liikkumaan tai siihen kohdistu painetta.

Muuta: Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Nuolen varren katkelma 11585

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Nuolen varren katkelma, nuolen yläpäästä. Päässä on lovi jännettä varten, sekä kolme ruskeaa sulkaa, jotka on kiinnitetty varteen jännelangalla. Halkaisijaltaan litteän pyöreä. Varsi on katkelman alaosasta maalattu punaisella pigmentillä ja sen yläpuolella on kolme erillistä raitaa samalla pigmentillä.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, sulka

Mitat: Pituus 31,2 cm, leveys, 1,5 cm, paksuus 1,2 cm, paksuus lovetusta päästä 0,6 cm

Huomioita esineen kunnosta: Sulat ovat irronneet jännelangasta nuolen yläpäästä. Sulat osin rispaantuneet. Alaosassa lohkeamia kohdassa, josta on katkennut nuolen alaosasta. Yksittäisiä halkeamia, säröjä. Esine on likainen. Jännelanka hieman purkaantunut ja rispaantunut.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Esineelle tulisi varmistaa säilytysolosuhteet, joissa esimerkiksi sulat eivät vaurioitu enempää eli siihen ei saa kohdistua painetta.

Muuta: Esineessä numero 26. Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Etuvarsi 11586

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Irtoavaksi tarkoitettu nuoleen kiinnitettävä etukärki karibun sarvea. Kärjen varressa kaksi väkästä ja sen alapäässä on terävä tappi, jolla etuvarsi on kiinnitynyt varsinaiseen nuoleen, varressa myös kaksi pitkittäissuuntaista uraa. Leikkaava kärki simpukan- tai osterinkuorta, joka kiinnitetty varsiosaan jonkinlaisella sidosaineella, kiinnitysurassa myös jonkinlaista täyteainetta (tuohi?). Kärjessä muutamia uria ja kärki kovera.

Materiaalit: Karibun sarvi, sidosaine, simpukan- tai osterinkuori

Mitat: Pituus 27,5 cm, suurin leveys 2,2 cm, paksuus 1,5 cm, kärkiosan pituus 5,2 cm, kärjen leveys tyvestä 2,4 cm, kärjen leveys kärjestä 0,3 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on likainen ja leikkaava kärki on irtoamisillaan varsiosasta. Esineessä joitain värjäytymiä muista esineistä.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida. Säilytyksessä tulisi erityisesti huomioida, ettei esineeseen kohdistu painetta.

Muuta: Esineessä numero 24. Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Metsästysnuoli 11587

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Kevyt puinen nuoli, josta puuttuu etuvarsi. Varren alaosassa on punaisella pigmentillä maalattu noin 2 cm leveä kaitale, joka nyöritetty jännelangalla. Varren eri kohdissa myös kolme muuta kapeempaa punaista raitaa ja sulkien juuressa noin 2,5 cm leveä punainen kaitale, jonka päällä sulkien kiinnitysnauha (jännettä) joka sekin maalattu punaiseksi. Varren yläosassa sulituksen alla kaksi sinertävän harmaata, raitaa sekä noin 4 cm leveä kaitale samalla pigmentillä. Nuolen yläpää ja lovitettu alue jälleen punaisia, samoin kuin sulkia kiinnittävä ylempi nyöri, sulkien keskikohdalla myös kiinnityslanka jänteestä. Kolme ruskeaa sulkaa.

Materiaalit: Jänne, puu, sulka

Mitat: Pituus 55,3 cm, halkaisija kärkipäästä noin 1,2 cm, halkaisija lovipäästä noin 0,8 cm, sulkien pituus noin 18 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on likainen. Sulat ovat rispaantuneet pahasti ja osin jäljellä on pelkkä ruoto. Sulista kaksi on irronnut yläpäästään jännelangasta. Jännelangassa paikoin lievää rispaumaa. Pigmentti osin kuluu.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 15

Nuoli 11588

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska

Etovarreton nuoli Nuolen alaosassa jännennyöritys vahvistamassa etuvarren kiinnityskohdan yläpuolta. Jännennyöritys varren yläosassa kiinnittämässä sulkia, jotka yläosastaan kiinnittämättömiä. Varren yläpäässä lovi jousen jännettä varten. Noin 19 cm lovetusta päästä alaspäin noin 6,5 cm leveä kaitale harmahtavalla pigmentillä.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, sulka

Mitat: Pituus 56 cm, halkaisija alapäästä 1,1 cm, sulkien pituus 14–15 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on hyvin likainen. Sulat ovat rispaantuneet pahasti ja osin jäljellä on pelkkä ruoto. Sulat ovat osin irronneet ja liukuneet pois paikoiltaan, kahden sulan yläpää kokonaan pois nyöriksen alta, myös langassa rispaantumaa. Kärkipään nyöritys on osin purkaantunut. Nuolen janteen lovi osittain lohjennut, toinen reuna puuttuu lähes täysin. Esineessä on kulumaa ja kolhuja. Pigmentti on kulunut.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 18. Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Nuoli 11589

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Kevyt, puinen etuvarreton nuolensarvi. Alaosassa etuvarren kiinnityskohdan vahvisteeksi kierretty jännelanka, jännelanka myös varren yläosassa sulkien kiinnityksenä. Kolme sulkaa, jotka kiinnitetty myös yläpäästään jännelangalla. Lovi nuolen janteelle.

Materiaalit: Jänne, puu, sulka

Mitat: Pituus 60,5 cm, halkaisija alaosasta 1,8 x 1,5 cm; lovetun pään leveys 1,7 cm, lovi 0,3 mm; sulkien pituus noin 12–13 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on kauttaaltaan likainen, erityisesti nuolen alaosasta. Alapään jännelanka rispaantunut. Yksi sulista irronnut ylemmästä jännelankakiinnityksestä. Ylin jännelanka purkaantunut. Esineessä kolhuja, kulumaa ja naarmuja.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 12. Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Nuoli 11590

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Puinen etuvarreton nuoli. Nuolen varressa maalausta punaisella pigmentillä ja sen lisäksi kolme yksittäistä raitaa samalla värillä. Alaosassa punottu jännelanka kierretty vahvistamaan etuvarren kiinnityskohtaa. Varren yläosassa myös jännelankaa sulkien kiinnittimenä ja toisen kerran lovetussa päässä. Vain yksi sulka jäljellä

Materiaalit: Jänne, puu, sulka

Mitat: Pituus 68 cm, halkaisija alapäästä noin 1,8 cm, lovipään leveys 1,6 cm ja paksuus noin 0,4 cm, lovi 0,3 mm, sulan pituus 12,5 cm, alaosan jännenyöriyksen korkeus noin 3 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Vain yksi sulka tallella (oletettavasti alun perin kolme), esineessä naarmuja, kolhuja ja värjäymää muista esineistä. Jännelangat rispautuneet. Likainen.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 13. Lepolan mukaan kuuluu jouseen 11595.

Metsästysnuoli 11591

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Kevyt nuoli jossa irtoava sarvinen kärki. Kärjessä on väkäsiä sekä punaisiksi maalatut sivu-urat ja selkäura. Varren alaosassa kärjen kiinnityskohdassa punaista pigmenttiä, varressa lisäksi neljä kapeaa raitaa samalla pigmentillä. Ruskeiden sulkien kiinnityskohdassa myös leveämpi punainen raita ja sulkia kiinnittävä jännelanka myös punainen. Varren lovipää punaiseksi maalattu. Sulkien yläpäässä leveämpi harmahtavan sinertävä kaitale, samalla pigmentillä kaksi raitaa sulkien kohdalla. Sulat irronneet yläpäähän kiinnitysnyöristä. Lovi jousen jännettä varten.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, sarvi, sulka

Mitat: Pituus 74,5 cm, varren leveys 0,8 cm, kärjen pituus 17,7 cm, sulkien pituus noin 16 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on likainen. Sulat ovat pahoin rispaantuneet ja osin jäljellä on enää ruoto. Pigmentit kuluneet. Kulumaa. Kärjen kärjestä murtunut palanen.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Nuolessa merkintä 25, kärjessä 23

Metsästysnuoli 11592

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Kevyt nuoli jonka varsi kaartunut. Varren kärjen kiinnityskohtaan kierretty punottua jännelankaa vahivistukseksi. Varren alaosassa kaistale punaisella pigmentillä, samalla värillä viisi kapeampaa raitaa varren eri kohdissa ja leveämpi punainen kaistale sulkien kiinnityskohdassa, missä myös punotussa jännelangassa punaista pigmenttiä. Myös lovipää maalattu punaiseksi. Harmahtavan sinisellä pigmentillä kaksi kapeampaa raitaa sulkien kohdalla ja leveämpi kaistale sulkien ylemmässä kiinnityskohdassa, mutta punotussa jännelangassa punaista pigmenttiä. Ruskeat sulat kiinnitetty myös keskikohdastaan kapealla jännelangalla.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, sulka

Mitat: Pituus 56,2 cm, varren leveys 1 cm, sulkien pituus noin 15,5 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Sulat ovat pahasti rispaantuneet, paikoin jäljellä pelkkä ruoto. Sulat myös osin irronneet kiinnityksistään ja siirtyneet pois paikoiltaan. Varsi kaartunut. Kolhuja, kulumaa, likaa.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 14

Metsästysnuoli 11593

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Kevyt nuoli luu-/sarvikärjellä. Varren alaosassa kärjen kiinnityskohdassa kais-tale punaisella pigmentillä, samalla värillä kolme yksittäistä raitaa sekä le-veämpi kaistale sulkien kiinnityskohdassa, myös lovipää maalattu punaiseksi. Kärjen kiinnityskohdassa kierrettynä jännenarua vahvikkeeksi. Sulat kiinnitetty jännenarulla kolmesta eri kohdasta, ylä- ja alapään kiinnityskohdissa narussa punaista pigmenttiä. Sulkien kohdalla kaksi kapeampaa ja yksi leveämpi kais-tale harmahtavan sinertävällä pigmentillä. Kärjessä väkäsiä ja hammastusta. Hammastusosassa punaista pigmenttiä. Varren yläpäässä lovi nuolen jännettä varten.

Materiaalit: Jänne, luu/sarvi, pigmentti, puu, sulka

Mitat: Pituus 74,5 cm, varren leveys 0,8 cm, kärjen pituus 18,2 cm ja kärjen suurin leveys 1,5 cm, sulkien pituus 16 cm.

Havaintoja esineen kunnosta: Sulat ovat osin irronneet kiinnityksistään ja siirtyneet pois paikoiltaan. Jänneen lovi murtunut osin. Likaa, kulumaa, joitain kolhuja.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Varressa numero 16, kärjessä 22

Metsästysnuoli 11594

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Kevyt nuoli, jonka kärki puuttu. Nuolen keskellä leveä kaistale punaisella pigmentillä, lisäksi samalla värillä neljä kapeampaa raitaa. Alaosassa kärjen kiinnityskohdan vahvikkeena punottua jännenarua. Kaksi ruskeankirjavaa sulkaa kiinnitetty alaosastaan nuolen yläpäähän (ovat symmetrisesti varren molemmin puolin, alkujaankin kaksoissulitus?), varsin näyttäisi katkenneen: selvä lohkeama, lovi nuolen jänteelle puuttuu täysin ja sulkien yläpäistä poistettu untuva siten, että ovat olleet kiinnitettyinä myös yläpäästään. Jännenarun alapuolella nuolen yläpäässä jälkiä alun perin pidemmälle jatkuneesta nyörytyksestä.

Materiaalit: Jänne, puu, pigmentti, sulka

Mitat: Varren pituus 52,5 cm, varren halkaisija alapäästä noin 1,6 cm, leveys sulkapäästä 1,6 cm, korkeus sulkapäästä 0,5 cm, sulkien pituus noin 17,5 cm

Havainnot esineen kunnosta: Esine on likainen, nuoli katkennut, kärjen kiinnityskohdan vahvikkeena oleva jännenaru purkautuu ja valtaosa siitä puuttuu. Kolhuja, kulumaa, värjäymää muista esineistä.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 17

Jousi 11595

Alegmiut-kulttuuri, Katmai, Alaska.

Maalattu leveä vastakaarinen jousi. Jousen mustaksi maalattu selusta vahvistettu yhdellä pitkittäisellä, leveällä jännepunosnipulla ja useilla poikittaisilla jännepunoksilla (osa siirtynyt osin pois alkuperäisiltä paikoiltaan). Punoksen seassa paikoin punaista villalankaa tai -kangasta, sekä hiuksia tai karvoja. Punoksen alapuolella kaaressa puinen tuki pitämässä nippua jännittyneenä. Kohdassa, josta pidetty kiinni joustaa jännittäessä, on leveä kaistale paksumpaa (raaka)nahkaa, joka siirtynyt osittain pois paikaltaan. Molempien sivujen keskellä mustiksi maalatut urat. Sisäpuoli maalattu punaisella pigmentillä, keskellä ja reunoissa mustiksi maalatut urat. Jousen ylä- ja alaosassa kaarien keskellä kaksi neliömäistä aluetta, joissa jännettä jostain sidosaineesta. Valmistettu yhdestä puukappaleesta.

Materiaalit: Puu (ehkä lehtikuusi), jänne, nahka, villalanka/kangas, pihka, pigmentit

Mitat: Pituus noin 150 cm, suurin leveys 6,6 cm, leveys kädensijan kohdalta 3,7 cm, leveys nokkien alapuolelta 2,6 cm, kädensijan paksuus noin 3 cm (ilman jännekimppua), kaaren paksuus reunasta noin 1,2 cm, jännekimpun paksuus 0,5 cm, leveys 0,7 cm

Havainnot esineen kunnosta: Jousi on katkennut, puolikkaat ovat täysin irrallaan toisistaan vain jännepunos pitää ne yhdessä. Esine on likainen ja siinä on joitain tahroja. Kolhuja, kulumaa. Jännenarut siirtyneet pois paikoiltaan. Pigmentti paikoin kulunut.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta. Lisäksi katkeamakohta tulisi tukea pysyvästi jotenkin ettei esine vaurioituisi enempää.

Muuta: Esineessä numero 82

Harppuunanuoli 11596

Chugach Alutiiq -kulttuuri, Prince William Sound, Nuchek, Alaska.

Nuoli irtoavalla harppuunakärjellä, josta puuttuu etuvarsi. Etuvarteen kiinnittynyt jännenaru on kierrettyä varren ympärille, siinä on paikoin punaista ja mustaa villaa jänteeseen punottuna. Yläpäättään kohti kapeneva varsi on maalattu mustaksi, vain päät ovat punertavan ruskeaksi maalatut. Luinen harppuunankärki on kiinnitettyä varteen. Alun perin ollut kolmoissulitettu, nyt sulista jäljellä enää hyvin pienet kappaleet jänteellä varteen kiinnittyneinä. Kohdassa missä etuvarsi on kiinnittynyt varteen jäänteitä tahmeasta aineesta ja jonkinlaista täyteainetta.

Materiaalit: Jänne, luu/sarvi, pigmentti, puu, sulka, villa

Mitat: Varren pituus 71,2 cm, kärjen pituus noin 4 cm, varren paksuus keskeltä 1,1 cm, loven alapuolelta leveys noin 0,5 cm, etukärjen kiinnityskohdan leveys 1,7 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Esine on likainen. Jännettä varten ollut lovi on lohjennut. Lovipäästä on lohjennut pala puuta. Sulat puuttuvat lähes täysin, jännenaru, joka on kiinnittänyt niiden yläpäitä on purkautunut ja rispaantunut. Varressa hiertymiä ja kulumaa. Harppuunapäähän kiinnittynyt naru sotkeentunut ja osin purkautunut. On vaikea hahmottaa, mikä naru on kuulunut nuolen muihin rakenteisiin ja mikä on nimenomaan tätä koska ovat sekaisin.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta. Narujen selvittelyä ja jonkinlaista konservointikäsittelyä voi harkita.

Muuta: Esineessä numero 31

Harppuunanuoli 11597

Chugach Alutiiq -kulttuuri, Prince William Sound, Nuchek, Alaska.

Harppuunanuoli jonka etuvarsi puuttuu, mutta luinen harppuunankärki on säilynyt ja siihen kiinnittyneenä jänteestä punottu naru, johon paikoin punottu punaista ja mustaa villaa. Varsi valtaosin maalattu mustaksi, vain päät punertavan ruskeat. Kolmoissulitettu valkeilla (2 kpl) ja ruskeankirjavalla sulalla. Varsi

kapenee lovipäätä kohden. Kohdassa, johon etuvarsi on kiinnittynyt, on jään-
teitä tahmeasta aineesta.

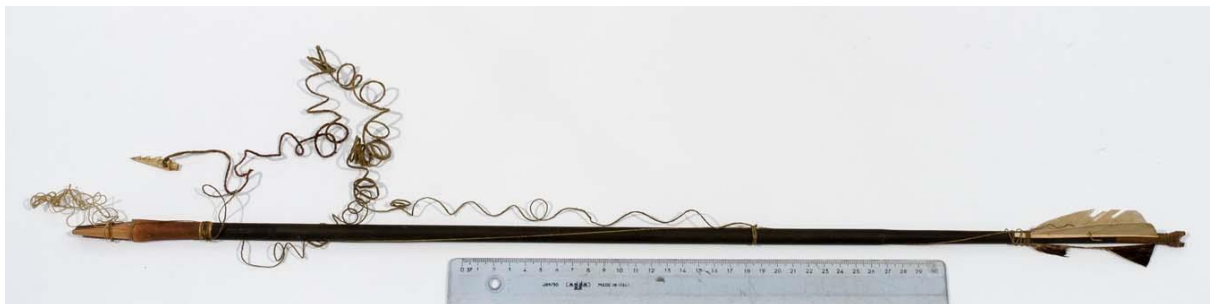
Materiaalit: Jänne, luu/sarvi, pigmentit, puu, sulka, villa

Mitat: Varren pituus 71,1 cm, varren leveys keskeltä 1,2 cm, varren leveys
etuvarren kiinnityskohdalta 1,7 cm, kärjen pituus 3,5 cm, kärjen suurin leveys
1,5 cm, sulkien pituus 10 cm, lovipään leveys 1,5 cm, lovi noin 0,5 cm

Havainnot esineen kunnosta: Esine on likainen, varressa on kulumaa sekä
värjäymää toisista esineistä. Sulat ovat rispaantuneet pahoin. Jännearut ovat
purkautuneet varren ympäriltä ja osin rispaantuneet.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säily-
tysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyk-
sessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen
pääse kohdistumaan painetta. Narujen selvittelyä ja jonkinlaista konservointi-
käsittelyä voi harkita.

Muuta: Esineessä numero 32

Jousi 11598

Chugach Alutiiq -kulttuuri, Prince William Sound, Alaska.

Yhdestä kappaleesta tehty yksinkertainen jousi. Jousen sisäpinta melko tasai-
nen, ulkopinta pyörityvä (läpileikkaus puolipallomainen).

Materiaalit: Puu

Mitat: Pituus 121,2 cm, suurin leveys 4,6 cm, leveys kärjestä nokin alapuo-
lelta 2,5 cm, kädensijan paksuus noin 2 cm, paksuus kaaren keskeltä noin 1,7
cm

Havainnot esineen kunnosta: Jousi on katkennut toisesta päästään. Siinä
on myös kolhuja, lohkeamia, tahroja, värjäymää ja naarmuja

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säily-
tysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyk-
sessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen
pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 8

Nuoliviini 11599

Chugach Alutiiq -kulttuuri, Prince William Sound, Nuchek, Alaska.

Yhdestä puukappaleesta koverrettu viini, jonka kappaleet kovertamisen jälkeen kiinnitetty toisiinsa jännelangalla. Viinen ylä- ja alapäässä mustaksi maalatut kaitaleet (ylemmän kaitaleen alareunassa sahalaitakuvio), näiden lisäksi kolme mustaa raitaa viinen yläpäässä. Kahden mustan raidan välissä kaiverrettua verkkokuviointia, myös raitoja reunustavat kaikilta sivuilta veistetyt urat. Kolmas yksittäinen raita on kiinnityskohdan päällä. Punertavan ruskea, ehkä alkujaan maalattu punertavalla pigmentillä.

Materiaalit: Jänne, pigmentit, puu

Mitat: Pituus 101,4 cm, pohjan halkaisija noin 6 cm, suun halkaisija noin 9 cm

Havainnot esineen kunnosta: Esineessä kolhuja, naarmuja, lohkeamia, värjäymää ja kulumaa, sekä likaa. Osat eivät enää täysin kohdakkain, muutaman millin siirtymä pois paikaltaan. Musta pigmentti paikoin kulunut pois. Toisessa saumassa lohkeama saumaa pitkin. Osa liasta ja kulumisesta näyttäisi olevan käytön seurausta.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 81.

Jousi 11600

Chugach Alutiiq -kulttuuri, Prince William Sound, Nuchek, Alaska.

Yhdestä puukappaleesta veistetty jousi. Jousi on vahvistettu ulkopuoleltaan pitkittäisillä jännepunoksilla, jotka jousen keskikohdan alueella sidottu yhdeksi kimpuksi ja useammalla ohuella poikittaisella jännepunoksella. Kädensijan ympärille kiedottu jännepunosta. Nokkien alapuolella jännepunosten alla joko raakanahkaa, suolta tai muuta kudosta vahvikkeena. Sisäsivu melko tasainen, ulkosivu pyöristynyt.

Materiaalit: Jänne, nahka?, puu

Mitat: Pituus noin 132,5 cm, suurin leveys 4,6 cm, kädensijan leveys ja leveys nokkien alapuolelta noin 2,5 cm, paksuus noin 2 cm, jännepunon paksuus ja leveys noin 0,6 cm

Havainnot esineen kunnosta: Esine on hyvin likainen. Jousi on katkennut, katkeamiskohdassa myös pitkittäis-suuntaisia halkeamia. Osa jännepunoksista siirtynyt pois paikoiltaan, joitain puuttuu, osa alkanut purkautua. Esineessä lähes kauttaaltaan tummia pilkkuja, ehkä saanut kosteutta? Kolhuja, tahroja ja lohkeamia.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta. Katkeamiskohta tulisi myös tukea jotenkin pysyvämmiin, ettei esine vahingoitu edelleen.

Muuta: Esineessä numero 71

Harppuuna 11601

Unangan-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Harppuuna, jossa valaanluinen etuvarsi ja kärki tallella Punertavan ruskeaksi maalattu puuvarsi, jonka alaosassa pieni kaistale, jonka ympärille kierretty jännelankaa, alla jonkinlaista kudosta. Etuvarsi valaanluuta, sen alaosan ympärille kierretty jännelanka. Myös luinen kärki säilynyt ja siinä kiinni jännepunonaru, joka katkennut ja osa vielä kiinni etuvarressa.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, valaanluu

Mitat: Koko varren pituus 130 cm, etuvarren pituus 22,6 cm, kärjen pituus 7 cm, varren paksuus etuvarren kiinnityskohdasta 2,1 cm, paksuus keskikohdasta 1,8 cm, paksuus yläpäästä 1,6 cm, etuvarren halkaisija 1,6 x 2 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Jännenaru katkennut. Esineessä valkoisia pilkkuja, likainen. Päässä kulumaa maalipinnassa, samoin kohdassa, jossa etuvarsi kiinnittyy varteen. Kolhuja, halkeamia, kulumaa.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta:

Harppuuna 11602

Unangan-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Punertavan ruskeaksi maalattu harppuuna, jossa valaanluinen etuvarsi ja kärki tallella. Varren heittolautaan kiinnittyvä osa ja osa, johon etuvarsi kiinnittyy muotoiltu kulmikkaiksi. Kärjessä kiinni punottu jännelanka.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, valaanluu

Mitat: Koko varren pituus 128 cm, etuvarren pituus 24,4 cm, kärjen pituus 5,9 cm, etuvarren halkaisija 1,7x2 cm, varren yläpään halkaisija 0,8x1,3 cm, varren keskiosan halkaisija noin 1,5 cm,

Havaintoja esineen kunnosta: Etuvarsi vinossa suhteessa varteen. Esine on likainen ja siinä on kulumaa ja kolhuja. Maali ja pinta kuluneet erityisesti kohdasta, josta kiinnittyisi heittolautaan ja etuvarren kiinnityskohdasta.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 69

Harppuuna 11603

Unangan-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Punertavan ruskeaksi maalattu harppuuna, jossa valaanluinen etuvarsi ja kärki tallella. Heittolautaan kiinnittyvä harppuunan alaosa veistetty aavistuksen kulmikkaaksi. Punottu jännenaru kiinni kärjessä.

Materiaalit: Jänne, pigmentti, puu, valaanluu

Mitat: Pituus 110,3 cm, etuvarren pituus 23 cm, kärjen pituus 5,1 cm, varren halkaisija keskeltä noin 1,7 cm, etuvarren halkaisija 1,7 x 2 cm, kärjen suurin leveys 1,5 cm

Havainnot esineen kunnosta: Päässä josta harppuuna kiinnittynyt heittolautaan kulumaa ja varsi murtunut, kulumaa myös etuvarren kiinnityskohtassa. Kärki katkennut päästään. Kulumaa, kolhuja, lohkeamia, likaa, värjäymää. Varren keskiosassa alle 10 cm pitkä halkeama/sälö.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta. Varren keskiosan sälö tulisi korjata tai vähintään tukea, ettei esine vaurioidu enempää. Myös etuvarren ja varren kiinnityskohtaan tulisi tehdä tuki, ettei osia yhdessä pitävä jännepunos repeydy.

Muuta: Esineessä numero 36

Hyljeharppuuna 11604

Dena'ina-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Punertavan ruskeaksi maalattu harppuuna. Etuvarsi mursun hampaasta, myös kärki tallella. Harppuunaan on alun perin kuulunut hylkeen vatsalaukusta tehty kelluke, joka on kadonnut, jäljellä on kuitenkin sen sarvesta valmistettu pidike. Varressa jäänteitä mustasta pigmentistä. Varteen kiinnitettynä ja osin kärjessäkin kiinni on kimppu jännepunoslankaa, jonka sekaan paikoin punottu punaista villaa. Varren ympäri kierretty muutamassa kohdin jännelankaa ja kahdessa kohdin sen alla on ilmeisesti nahkaa.

Materiaalit: Jänne, mursunhammas, pigmentti, puu, villa

Mitat: Pituus 96 cm, katkennut varren osa 41,2 cm, etuvarren pituus 12,3 cm, kärjen pituus 7,7 cm, varren halkaisija keskikohdasta noin 1,6 cm, varren halkaisija etuvarren tyvestä noin 2,3 cm, etuvarren halkaisija kärjestä 2,8 x 3,3 cm, kellukkeen pidikkeen korkeus 2,7 cm, pidikkeen suurin leveys 3,2 cm, tyven leveys 2,3 cm, sen putken halkaisija noin 1 cm, kärjen suurin leveys 1,6 cm

Havaintoja esineen kunnosta: Varsi on katkennut. Jännelanka on pahasti sotkeentunut. Varren yläpää, joka kiinnittyi heittolautaan on kulunut, samoin lähellä etuvarren kiinnityskohtaa kulumaa. Esineessä kulumaa, likaa, kolhuja, tahroja. Etuvarressa halkeamia.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta. Jännelankojen selvittelyä ja konservointia voi harkita.

Muuta: Esineessä numero 3

Merisaukkoharppuuna 11605

Unangan-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska.

Merisaukon pyyntiin käytetty harppuuna, jonka etuvarsi ja kärki puuttuvat. Varren profiili hieman kulmikas, ruskeaksi maalattu. Varren yläpäässä kaitale jo(n)ka ympärille kiedottu jännelankaa, jonka alapuolella nahkaa? Kohdassa johon etuvarsi kiinnittynyt nahkaa(?)

Materiaalit: Jänne, pigmentti, nahka?, puu

Mitat: Pituus 106,2 cm, etuvarren kiinnityskohdan leveys 1,5 cm, halkaisija keskikohdalta 1,4x1,2 cm, varren yläpään halkaisija 1,4 x 1,6 cm, varren halkaisija etuvarren kiinnityskohdan alapuolelta noin 2 cm

Havainnot esineen kunnosta: Esineessä kulumaa, kolhuja ja likaa. Valkoinen maalitahra. Lähellä päätä, josta esine kiinnittynyt heittolautaan noin 10 cm. pitkä pitkittäinen sälö, myös yläpäässä pitkittäinen halkeama. Pitkittäisesti alkujaan viritetty jännelanka katkennut.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida, että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta. Varren yläosan sälö tulisi korjata tai vähintään tukea, ettei esine vaurioidu enempää.

Muuta:

Harppuuna 11606

Unangan-kulttuuri, Cook Inlet, Alaska. Ruskeaksi maalattu merisaukon pyynnissä käytetty harppuuna. Etuvarsi ja kärki puuttuvat. Osa jännelangasta jäljellä. Heittolautaan kiinnittyvä yläpää aavistuksen kulmikas profiililtaan.

Materiaalit: Jänne, nahka?, pigmentti, puu

Mitat: Pituus 107,6 cm, varren leveys keskikohdalta noin 2 x 1,8 cm, halkaisija etuvarren kiinnityskohdan alapuolelta 2 x 2,2 cm, halkaisija yläpäästä noin 1,7 cm, etuvarren kiinnitysosan leveys 2,1 cm

Huomioita esineen kunnosta: Kulumaa, maaliroiskeita, muutama pistojälki, kulumaa erityisesti päässä, joka kiinnittynyt heittolautaan ja päässä myös lohkeama, kulumaa myös kohdassa johon etuvarsi kiinnittynyt.

Korjaus- ja muut konservointitarpeet: Esine tulisi puhdistaa ja sen säilytysolosuhteet stabiloida lisävahinkojen syntymisen ehkäisemiseksi. Säilytyksessä tulisi huomioida että esine pysyy tukevasti paikallaan ja ettei siihen pääse kohdistumaan painetta.

Muuta: Esineessä numero 76.

Nuoliviini 11607

Vaaleasta nahasta tehty nuoliviini, jonka toiselle puolelle maalattu eläin- ja ihmishahmoja punaisella pigmentillä. Yläreunaa koristaa piikkisian piikeistä kudottu koristenauha, jonka alareunassa on koristelua lasihelmin. Alareunassa koristekaitale lasihelmin, sekä reunusta höyhenistä.

Materiaalit: Höyhen, lasihelmi, nahka, pigmentit, piikkisian piikki

Mitat: Suurin leveys koristeineen 33,5 cm, suurin pituus 76,5 cm

Huomioita esineen kunnosta: Esine on kauttaaltaan likainen ja harmaantunut, vaikka se on puhdistettu imuroimalla vuonna 2013. Esineessä on keltaisia ja punaisia tahroja. Höyhenkoristeet ovat pahoin vaurioituneet, osasta on jäljellä pelkkä ruoto. Kantohihna on katkennut. Esine on ilmeisesti menettänyt alkuperäistä muotoaan. Nahassa paikoin kovettumaa ja piikkisian piikeistä tehdyssä koristenauhassa purkaumaa. Reikä.

Muuta: Huomiot perustuvat osin Pirkko Virkki-Paakkilan konservointiraporttiin 17.4.2013

